

A – Activitatea Tribunalului în 2009

de Marc Jaeger, președintele Tribunalului

Colegiul Tribunalului s-a extins odată cu aderările succesive, astfel încât este rar să nu se modifice compunerea lui în decursul unui an, și aceasta chiar fără a lua în considerare reînnoirea parțială a instanței. Astfel, anul 2009 a fost marcat de plecarea a doi membri: doamna Virpi Tiili, judecător al Tribunalului din 1995, și domnul Daniel Šváby, judecător al Tribunalului din 2004, înlocuiți de domnul Heikki Kanninen și, respectiv, de domnul Juraj Schwarcz.

Din punct de vedere statistic, anul 2009 s-a înscris în continuitate. Astfel, se constată un număr important de cauze introduse (568), care, în pofida unei ușoare scăderi în raport cu anul 2008, rămâne superior cifrelor înregistrate până atunci. În consecință, deși s-a confirmat de asemenea creșterea semnificativă a volumului de cauze examinate (cu 555 de cauze soluționate), nu s-a putut reduce numărul cauzelor aflate pe rol, în pofida eforturilor permanente depuse în acest sens.

Pe de altă parte, anul 2009 a fost marcat de două evenimente deosebite.

În primul rând, instanța a marcat a 20-a sa aniversare. Colocviul „De 20 de ani la orizont 2020 – Construirea Tribunalului de mâine pe fundații solide”, organizat cu această ocazie, a generat dezbateri și contribuții remarcabile din partea unor observatori din toate domeniile¹. Au fost evocate piste importante de reflecție cu privire la viitorul instanței, la misiunea și la funcționarea sa, care întăresc convingerea Tribunalului cu privire la necesitatea de a continua reformele, inclusiv pe cele structurale, în scopul de a garanta un nivel din ce în ce mai ridicat de protecție a justițiabilului.

În al doilea rând, 2009 a fost anul intrării în vigoare a Tratatului de la Lisabona. Deși incidența majoră a acestui tratat asupra construcției europene nu se manifestă în primul rând la nivelul instanțelor Uniunii, se impune totuși să se evoce anumite aspecte care cu siguranță vor avea incidență asupra Tribunalului. Mai întâi, este vorba despre noua denumire a instanței: „Tribunalul de Primă Instanță al Comunităților Europene” a fost redenumit „Tribunalul” Uniunii Europene pentru a se ține seama de competența de recurs de care dispune în materia funcției publice. Apoi, este vorba despre simplificarea condițiilor de admisibilitate a acțiunilor în anulare introduse de particulari împotriva actelor normative. De asemenea, este vorba despre extinderea competenței Tribunalului la anumite acțiuni formulate de particulari în domeniile politicii externe și de securitate comună, pe de o parte, și cooperării polițienești și judiciare în materie penală, pe de altă parte. În sfârșit, este vorba despre ridicarea la rang de tratat a Cartei drepturilor fundamentale a Uniunii Europene. Aceste evoluții, care constituie progrese importante în beneficiul protecției jurisdicționale, ar putea avea o influență semnificativă atât asupra volumului, cât și asupra naturii contenciosului dedus judecății Tribunalului.

Expunerea care urmează își propune să ofere o sinteză a diversității și, uneori, a complexității domeniului de activitate al Tribunalului, în calitatea sa de instanță care se pronunță asupra legalității (I), asupra despăgubirii (II), asupra recursurilor (III) și asupra măsurilor provizorii (IV).

¹ Aceste contribuții sunt disponibile pe site-ul www.curia.europa.eu, actele colocviului urmând să fie publicate în cursul anului 2010.

I. Contenciosul legalității

Admisibilitatea acțiunilor introduse în temeiul articolului 230 CE

1. Acte susceptibile să facă obiectul unei acțiuni

Constituie acte susceptibile să facă obiectul unei acțiuni în anulare în sensul articolului 230 CE măsurile care produc efecte juridice obligatorii de natură să afecteze interesele reclamantului, modificând într-un mod specific situația juridică a acestuia².

În Hotărârea din 9 septembrie 2009, *Brink's Security Luxembourg/Comisia* (T-437/05, nepublicată încă), privitoare la o cerere de acces la anumite documente care se înscria în cadrul contestării de către reclamantă a atribuirii unui contract de achiziții publice în favoarea unei societăți concurente, Tribunalul s-a pronunțat în mod novator în ceea ce privește simplificările care pot fi aduse acestei definiții.

În speță, actul atacat consta în scrisoarea Comisiei prin care aceasta o informa pe reclamantă că refuză să îi comunice componența comisiei de evaluare a ofertelor prezentate de candidați. Or, procedura de acces la documentele Comisiei, reglementată la articolele 6-8 din Regulamentul (CE) nr. 1049/2001³, se desfășoară în două etape. În primul rând, solicitantul trebuie să adreseze Comisiei o cerere inițială de acces la documente. În al doilea rând, în cazul respingerii în tot sau în parte a cererii, solicitantul poate adresa o cerere de confirmare la secretarul general al Comisiei. În cazul respingerii în tot sau în parte, solicitantul poate să introducă o acțiune în justiție împotriva Comisiei, în condițiile prevăzute la articolul 230 CE. Astfel, doar măsura adoptată de secretarul general al Comisiei este susceptibilă să producă efecte juridice de natură să afecteze interesele solicitantului și, prin urmare, să facă obiectul unei acțiuni în anulare.

Tribunalul concluzionează din aceasta că acțiunea în anulare îndreptată împotriva respingerii cererii inițiale nu este, în principiu, admisibilă. Cu toate acestea, Tribunalul arată că, în scrisoarea de respingere, Comisia a omis să informeze reclamanta, deși Regulamentul nr. 1049/2001 impune aceasta, cu privire la dreptul de care dispune reclamanta de a prezenta o cerere de confirmare. O astfel de neregularitate are drept consecință admisibilitatea, cu titlu excepțional, a acțiunii în anulare formulate împotriva respingerii cererii inițiale. În caz contrar, Comisia s-ar putea eventual sustrage controlului instanței din cauza unui viciu de formă care îi este imputabil. Or, astfel cum rezultă din jurisprudență, întrucât Comunitatea Europeană este o comunitate de drept în care instituțiile sunt supuse controlului conformității actelor lor cu tratatul, normele procedurale aplicabile acțiunilor cu care este sesizată instanța trebuie să fie interpretate în cea mai mare măsură posibilă astfel încât aceste norme să primească o aplicare de natură să contribuie la îndeplinirea obiectivului de a garanta o protecție jurisdicțională efectivă a drepturilor pe care justițiabilii le au în temeiul dreptului Uniunii.

2. Calitate procesuală activă

Articolul 230 al patrulea paragraf CE supune admisibilitatea acțiunilor introduse de particulari împotriva actelor ai căror destinatari nu sunt dublei condiții ca reclamantii să fie vizați direct și

² Hotărârea Curții din 11 noiembrie 1981, *IBM/Comisia*, 60/81, Rec., p. 2639, punctul 9.

³ Regulamentul (CE) nr. 1049/2001 al Parlamentului European și al Consiliului din 30 mai 2001 privind accesul public la documentele Parlamentului European, ale Consiliului și ale Comisiei (JO L 145, p. 43, Ediție specială, 01/vol. 3, p. 76).

individual de actul atacat. Potrivit jurisprudenței, persoanele fizice sau juridice, altele decât destinatarii unei decizii nu pot pretinde că aceasta le privește în mod individual decât dacă respectiva decizie le afectează în considerarea anumitor calități care le sunt specifice sau a unei situații de fapt care le caracterizează în raport cu orice altă persoană și, ca urmare a acestui fapt, le individualizează într-un mod analog celui al destinatarului⁴. Pe de altă parte, pentru a privi în mod direct un particular, actul adoptat trebuie să producă în mod direct efecte asupra situației juridice a persoanei interesate, iar punerea sa în aplicare trebuie să aibă un caracter pur automat și să decurgă numai din reglementare, fără aplicarea altor norme intermediare⁵.

În cauza *Vischim/Comisia* (Hotărârea din 7 octombrie 2009, T-420/05, nepublicată încă), reclamanta solicita anularea Directivei 2005/53/CE a Comisiei din 16 septembrie 2005⁶, care modifică Directiva 91/414/CEE⁷ prin înscrierea, în anexa I la aceasta (care enumeră substanțele pentru care statele membre autorizează introducerea pe piață), a substanței active clorotalonil, produsă de reclamantă, impunând în același timp anumite condiții, în special cu privire la concentrația maximă de hexaclorobenzen (HCB) a acestei substanțe. În temeiul acestor dispoziții, statele membre sunt obligate să modifice sau să retragă autorizațiile existente ale produselor fitosanitare care conțin clorotalonil și care nu respectă aceste condiții.

Având în vedere că directiva menționată constituie un act cu aplicabilitate generală, Tribunalul subliniază că, deși articolul 230 al patrulea paragraf CE nu face referire în mod expres la admisibilitatea acțiunilor în anulare introduse de o persoană fizică sau juridică împotriva unei directive, reiese totuși din jurisprudență că numai această împrejurare nu este suficientă pentru a declara inadmisibile asemenea acțiuni. Astfel, instituțiile nu pot exclude, numai prin alegerea formei actului în cauză, protecția jurisdicțională pe care această dispoziție a tratatului o oferă particularilor, întrucât aplicabilitatea generală a actului atacat nu exclude posibilitatea ca acesta să privească direct și individual anumite persoane fizice sau juridice. Într-o asemenea ipoteză, un act al Uniunii poate să aibă un caracter general și, în același timp, caracterul unei decizii în ceea ce privește anumiți operatori economici. Subliniind că Directiva 91/414 prevede că procedura de evaluare privind substanțele active prezente pe piață este inițiată prin notificarea unui producător interesat, care prezintă un dosar ce conține datele necesare în acest scop și care este asociat la diferitele etape ale examinării dosarului menționat, Tribunalul consideră că reclamanta, în calitate de notificator, beneficiază de garanții procedurale și, în acest sens, este vizată în mod individual de directiva atacată.

În ceea ce privește condiția privitoare la afectarea directă, Tribunalul constată că, prin directiva atacată, Comisia a finalizat evaluarea clorotalonilului decidând să îl înscrie în anexa I la Directiva 91/414 sub rezerva anumitor condiții. În plus, în temeiul directivei menționate, statele membre au fost obligate să reexamineze autorizațiile produselor fitosanitare care conțineau această substanță și să verifice respectarea concentrației maxime de HCB, acțiune în cadrul căreia nu dispun de nicio marjă de apreciere. Prin urmare, directiva atacată o privește în mod direct pe reclamantă, în

⁴ Hotărârea Curții din 15 iulie 1963, *Plaumann/Comisia*, 25/62, Rec., p. 197.

⁵ Hotărârea Curții din 5 mai 1998, *Dreyfus/Comisia*, C-386/96 P, Rec., p. I-2309, punctul 43.

⁶ JO L 241, p. 51, Ediție specială, 03/vol. 65, p. 250.

⁷ Directiva 91/414/CEE a Consiliului din 15 iulie 1991 privind introducerea pe piață a produselor de uz fitosanitar (JO L 230, p. 1, Ediție specială, 03/vol. 10, p. 30). În temeiul acestei directive, autorizația de introducere pe piață nu se poate acorda decât dacă, având în vedere stadiul cunoștințelor științifice și tehnice, se poate estima că produsele de uz fitosanitar care conțin substanța activă în cauză vor îndeplini anumite condiții care se referă la lipsa de efect nociv asupra sănătății umane și animale, precum și asupra mediului.

calitate de întreprindere care fabrică substanța activă în cauză, astfel încât acțiunea în anulare este admisibilă.

3. Termenul de introducere a acțiunii

În Hotărârea din 10 iunie 2009, *Polonia/Comisia* (T-257/04, nepublicată încă, în recurs), și în Hotărârea din 2 octombrie 2009, *Cipru/Comisia* (T-300/05 și T-316/05, nepublicată), a fost soluționată problema stabilirii punctului de plecare al termenului de două luni prevăzut la articolul 230 al cincilea paragraf CE în ipoteza unei acțiuni în anulare introduse de un stat aderent împotriva unui regulament care preconizează adoptarea unor măsuri tranzitorii în materie agricolă, adoptat și publicat înainte de aderarea acestui stat. În speță, Republica Polonă și Republica Cipru pretindeau că termenul de introducere a acțiunii nu putea începe să curgă înainte de aderarea lor propriu-zisă la Uniune, fapt care constituia o condiție de intrare în vigoare a regulamentului în cauză.

În această privință, Tribunalul amintește că, potrivit articolului 230 al cincilea paragraf CE, acțiunea în anulare trebuie să fie formulată în termen de două luni de la publicarea actului și că aplicarea strictă a reglementărilor privind termenele procedurale este impusă de cerința securității juridice și de necesitatea de a evita orice discriminare sau orice tratament arbitrar în cadrul administrării justiției. Prin urmare, în circumstanțele speței, Tribunalul deduce din aceasta tardivitatea acțiunilor în cauză, argumentele statelor respective nepermițând infirmarea acestei concluzii. Astfel, Tribunalul apreciază, în primul rând, că aspectul condiționării intrării în vigoare a regulamentelor în cauză de aderarea statelor respective este lipsit de relevanță, atât timp cât denotă o confuzie între opozabilitatea unui act, care este legată de îndeplinirea tuturor formalităților de publicitate necesare și care determină începerea curgerii termenului de introducere a acțiunii, și intrarea în vigoare a actului menționat, care poate fi amânată. În al doilea rând, Tribunalul consideră că, întrucât termenul prevăzut la articolul 230 CE este de aplicare generală, articolul menționat nu impune ca statele în cauză să aibă calitatea de stat membru și se aplică, în orice caz, statelor în cauză în calitatea lor de persoană juridică. În al treilea rând, Tribunalul subliniază că acestea din urmă nu erau private de dreptul la o protecție jurisdicțională efectivă atât timp cât statele terțe, inclusiv statele înaintea aderării lor la Uniunea Europeană, chiar dacă nu pot revendica statutul procesual acordat statelor membre, beneficiază totuși de calitatea procesuală activă pe care sistemul comunitar o conferă persoanelor juridice în temeiul articolului 230 al patrulea paragraf CE. Or, Tribunalul arată că regulamentul în cauză, deși constituie un act cu aplicabilitate generală, împiedică direct statele în cauză să își exercite la libera apreciere competențele proprii, impunându-le diferite obligații privind instituirea și executarea unui dispozitiv, în special fiscal, care urmărește să elimine stocuri excedentare de zahăr. Prin analogie cu jurisprudența aplicabilă entităților infrastatale⁸, Tribunalul concluzionează că, înainte de a dobândi calitatea de stat membru, Republica Polonă și Republica Cipru erau vizate direct și individual de regulamentul atacat, astfel încât aplicarea strictă a termenelor procedurale începând din ziua publicării regulamentului menționat nu le împiedica să își exercite drepturile.

Pe de altă parte, Republica Cipru pretindea că acțiunea sa era, în orice caz, admisibilă atât timp cât, fiind introdusă cu respectarea termenelor, era îndreptată împotriva unui regulament având ca obiect modificarea regulamentului inițial. Tribunalul amintește că, deși caracterul definitiv al unui act care nu a fost atacat în termen nu se referă numai la actul propriu-zis, ci și la orice act ulterior care ar avea un caracter pur confirmativ, această soluție justificându-se prin necesitatea asigurării stabilității juridice și fiind valabilă atât pentru actele individuale, cât și pentru actele cu caracter normativ, atunci când o dispoziție dintr-un regulament este modificată, calea acțiunii este din

⁸ Hotărârea Tribunalului din 30 aprilie 1998, *Vlaams Gewest/Comisia*, T-214/95, Rec., p. II-717, punctul 29.

nou deschisă nu numai împotriva acestei dispoziții, ci și împotriva celor care, chiar nemodificate, formează un tot împreună cu aceasta⁹. Analizând această concluzie în contextul său, Tribunalul o nuanțează însă cu precizarea că expirarea termenului de introducere a acțiunii trebuie să fie opusă acțiunii în anulare formulate împotriva unei dispoziții modificate nu numai atunci când dispoziția menționată o reproduce pe cea cuprinsă în actul în legătură cu care a expirat termenul de introducere a acțiunii, ci și atunci când, deși noua redactare este diferită, substanța sa nu este afectată. În schimb, atunci când o dispoziție dintr-un regulament este, chiar în parte, modificată în mod substanțial, calea acțiunii este din nou deschisă împotriva acestei dispoziții, precum și împotriva tuturor celor care, chiar nemodificate, formează un tot indivizibil și substanțial cu aceasta. În speță, având în vedere că regulamentul în cauză aduce modificări accesorii și procedurale, în scopul exclusiv de a proroga termenele prevăzute de regulamentul inițial, anularea dispozițiilor regulamentului inițial nu putea să fie solicitată pe calea unei acțiuni în anulare introduse împotriva regulamentului de modificare.

Normele de concurență aplicabile întreprinderilor

1. Generalități

a) Durata încălcării

În Hotărârea din 17 decembrie 2009, *Solvay/Comisia* (T-58/01, nepublicată încă), Tribunalul a apreciat că, fie și presupunând că pot fi prezentate circumstanțe speciale care să permită răsturnarea sarcinii probei cu privire la durata încălcării, Comisia nu ar fi totuși scutită de obligația de a se pronunța în mod temeinic, într-o decizie de stabilire a unei încălcări a articolului 81 alineatul (1) CE, în ceea ce privește durata încălcării și furnizarea informațiilor de care dispune cu privire la durata menționată. Subliniind că decizia atacată cuprindea elemente contradictorii cu privire la încetarea încălcării, Tribunalul apreciază că, în speță, Comisia, căreia îi revenea cu titlu principal sarcina probei, nu a demonstrat că încălcarea în cauză continuase până la sfârșitul anului 1990. Prin urmare, potrivit Tribunalului, se impunea modificarea deciziei atacate prin reducerea cuantumului amenzii aplicate reclamantei cu 25 %.

b) Prescripție

Cauza *ArcelorMittal Luxembourg și alții/Comisia* (Hotărârea din 31 martie 2009, T-405/06, nepublicată încă, în recurs) a permis Tribunalului să confirme jurisprudența sa¹⁰ cu privire la întinderea *ratione personae* a efectelor actelor de întrerupere a prescripției. În speță, societatea-mamă a unei filiale care participase la o înțelegere pe piața barelor de oțel sublinia că actele de întrerupere a prescripției de 5 ani nu aveau efect decât față de întreprinderile care au participat la încălcare. Având în vedere că societatea-mamă nu a fost nici identificată ca atare în cursul procedurii administrative, în cadrul căreia se înscrisa actul de întrerupere a prescripției, nici destinată a comunicării privind obiecțiunile, aceasta contesta, așadar, posibilitatea Comisiei de a-i opune efectul de întrerupere al acestui act. Tribunalul respinge această interpretare, precizând că ea implică un fapt obiectiv, și anume participarea la încălcare, care se distinge de un element subiectiv și incidental, precum identificarea unei astfel de întreprinderi în cursul procedurii administrative. Astfel, o întreprindere ar fi putut să participe la încălcare fără ca, în speță, Comisia să cunoască acest fapt în momentul în care efectuează actul de întrerupere a prescripției. Aceasta este întreruptă nu

⁹ Hotărârea Curții din 18 octombrie 2007, *Comisia/Parlamentul European și Consiliul*, C-299/05, Rep., p. I-8695, punctele 29 și 30.

¹⁰ Hotărârea din 1 iulie 2008, *Compagnie maritime belge/Comisia* (T-276/04, Rep., p. II-1277).

numai față de întreprinderile care au făcut obiectul unui act de examinare sau de investigare, ci și față de cele care, chiar dacă au participat la încălcare, sunt încă necunoscute Comisiei și, prin urmare, nu au făcut obiectul niciunei măsuri de examinare sau nu sunt destinatele niciunui act de procedură.

În materia suspendării prescripției, Tribunalul precizează că, deși Regulamentul (CE) nr. 1/2003¹¹ prevede că întreruperea produce efecte pentru toate întreprinderile sau asociațiile de întreprinderi care au participat la încălcare, o astfel de precizare lipsește în ceea ce privește suspendarea. Prin urmare, Tribunalul examinează dacă introducerea unei acțiuni în fața sa avea un efect relativ, numai pentru întreprinderea reclamantă, sau un efect *erga omnes*, pentru toate întreprinderile care au participat la încălcare, indiferent dacă au formulat sau nu au formulat o acțiune. În această privință, Tribunalul arată mai întâi că suspendarea prescripției, care constituie o excepție de la principiul termenului de prescripție de cinci ani, trebuie interpretată în mod restrictiv, la fel ca întreruperea termenului de prescripție. Prin urmare, nu se poate prezuma că legiuitorul a intenționat să aplice celor două situații același regim. În plus, spre deosebire de întreruperea prescripției, care urmărește să permită Comisiei să investigheze și să sancționeze în mod eficient încălcările normelor privind concurența, suspendarea prescripției vizează prin definiție cazul în care Comisia a adoptat deja o decizie. Efectul *inter partes* al procedurilor judiciare și consecințele care decurg din acesta în mod necesar se opun în principiu ca acțiunea formulată de o întreprindere care este destinată a deciziei atacate să aibă vreo incidență asupra situației celorlalți destinatari. În sfârșit, Tribunalul respinge argumentul Comisiei potrivit căruia suspendarea prescripției datorată inițierii unor proceduri la Tribunal și la Curte de către o întreprindere se aplică atât entității juridice care are calitatea de parte în procedură, cât și tuturor celorlalte entități juridice care fac parte din aceeași unitate economică, indiferent de entitatea juridică ce a inițiat aceste proceduri. Astfel, deși este adevărat că normele privind concurența se adresează unor „întreprinderi”, în calitate de unități economice, nu este mai puțin adevărat că, în vederea aplicării și a executării deciziilor Comisiei în materie, este necesară identificarea în calitate de destinatar a unei entități ce are personalitate juridică, singura în măsură să formuleze o acțiune împotriva deciziei adoptate la finalizarea procedurii administrative și a cărei destinatară este. Tribunalul concluzionează că termenul de prescripție de 10 ani a expirat pentru una dintre reclamante și anulează decizia atacată în ceea ce o privește.

c) Dreptul la apărare

În Hotărârea din 1 iulie 2009, *ThyssenKrupp Stainless/Comisia* (T-24/07, nepublicată încă, în recurs), Tribunalul a amintit că, pentru a permite Comisiei să pună în balanță, pe de o parte, necesitatea protecției dreptului la apărare al părților printr-un acces cât mai extins posibil la dosar și, pe de altă parte, preocuparea pentru a proteja informațiile confidențiale ale altor părți sau ale unor terți, aceste părți și acești terți trebuie să furnizeze Comisiei toate elementele utile. Tribunalul precizează că, în cazul în care o parte consideră, după ce i s-a permis accesul la dosar, că are nevoie de unele informații inaccesibile pentru a le folosi în apărarea sa, poate adresa Comisiei o cerere motivată în acest sens. În această privință, Tribunalul apreciază că o cerere cu caracter general și nedetaliată pentru fiecare document nu corespunde unei cereri motivate și nu răspunde la întrebarea Comisiei cu privire la relevanța aparentă a informațiilor neaccesibile pentru apărarea reclamantei înseși.

¹¹ Regulamentul (CE) nr. 1/2003 al Consiliului din 16 decembrie 2002 privind punerea în aplicare a normelor de concurență prevăzute la articolele 81 [CE] și 82 [CE] (JO 2003, L 1, p. 1, Ediție specială, 08/vol. 1, p. 167, rectificare în Ediție specială, 08/vol. 4, p. 269).

Pe de altă parte, Tribunalul amintește că, pentru a respecta dreptul la apărare al întreprinderilor, Comisia trebuie să acorde părților interesate dreptul de a fi audiate înainte de luarea uneia dintre deciziile prevăzute la articolele 7, 8 și 23 și la articolul 24 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1/2003. În cazul în care transmiterea unor documente către reclamantă are loc după adoptarea uneia dintre deciziile menționate mai sus, cum ar fi o comunicare privind obiecțiunile, dreptul la apărare al acestei părți nu este totuși încălcat în măsura în care Comisia nu a modificat obiecțiunile expuse în decizia menționată și, prin urmare, nu reține fapte cu privire la care întreprinderea în cauză nu a avut ocazia să se justifice.

2. Contribuții în domeniul articolului 81 CE

a) Aplicarea legii în timp

În temeiul principiilor conturate cu ocazia cazurilor de înțelegeri cunoscute sub denumirea „Fier-beton”¹², în Hotărârile *ArcelorMittal Luxembourg și alții/Comisia și ThyssenKrupp Stainless/Comisia*, citate anterior, și în Hotărârea din 6 mai 2009, *Outokumpu și Luvata/Comisia* (T-122/04, nepublicată încă), Tribunalul a amintit că, deși succedarea cadrului juridic al Tratatului CE după cel al Tratatului CECO a determinat, începând cu 24 iulie 2002, o modificare a temeiurilor juridice, a procedurilor și a normelor de drept substanțial aplicabile, această modificare se înscrie în contextul unității și al continuității ordinii juridice comunitare și a obiectivelor sale. În plus, noțiunile de acord și de practici concertate în temeiul articolului 65 alineatul (1) CECO corespund noțiunilor de acord și de practici concertate în sensul articolului 81 CE, iar aceste două dispoziții sunt interpretate de instanța comunitară în același mod. Astfel, continuitatea ordinii juridice comunitare și a obiectivelor care îi guvernează funcționarea impun ca, în calitate de succesoare a Comunității Europene a Cărbunelui și Oțelului și în cadrul procedural care îi este propriu, Comunitatea Europeană să asigure, în privința situațiilor născute sub imperiul Tratatului CECO, respectarea drepturilor și a obligațiilor care se impuneau *eo tempore* atât statelor membre, cât și particularilor în temeiul Tratatului CECO și al normelor adoptate pentru aplicarea acestuia. Această cerință se impune cu atât mai mult cu cât denaturarea concurenței care rezultă din nerespectarea normelor în materie de înțelegeri își poate extinde efectele în timp după expirarea Tratatului CECO, sub imperiul Tratatului CE. Prin urmare, Regulamentul nr. 1/2003 trebuie interpretat în sensul că permite Comisiei să constate și să sancționeze, după 23 iulie 2002, înțelegerile realizate în sectoarele care intră în domeniul de aplicare al Tratatului CECO *ratione materiae* și *ratione temporis*.

b) Amenzi

În cauza *Peugeot și Peugeot Nederland/Comisia* (Hotărârea din 9 iulie 2009, T-450/05, nepublicată încă), reclamantele contestau în special aprecierea gravității încălcării efectuate de Comisie. Pe de o parte, încălcarea fusese calificată drept „foarte gravă”, în sensul punctului 1 A din Liniile directoare din 1998¹³, având în vedere aplicarea de către Peugeot, în Țările de Jos, între 1997 și 2003, a unui sistem de bonus care a avut ca obiectiv să încurajeze concesionarii olandezi să restrângă importurile paralele. Pentru a concluziona că, în exercitarea puterii sale de apreciere, Comisia nu a săvârșit o eroare prin calificarea naturii încălcării drept foarte gravă, Tribunalul arată în special că încălcarea are, din cauza naturii sale, un caracter de o gravitate deosebită, având

¹² Hotărârea din 25 octombrie 2007, SP și alții/Comisia, T-27/03, T-46/03, T-58/03, T-79/03, T-80/03, T-97/03 și T-98/03, Rep., p. II-4331.

¹³ Liniile directoare privind metoda de stabilire a amenzilor aplicate în temeiul articolului 15 alineatul (2) din Regulamentul nr. 17 și al articolului 65 alineatul (5) din Tratatul CECO (JO 1998, C 9, p. 3, Ediție specială, 08/vol. 3, p. 69).

în vedere modalitățile speciale de disimulare care au condus la permanentizarea sistemului de remunerare până în 2003, și aceasta într-un context în care practica anterioară a Comisiei și jurisprudența constantă în materie de importuri paralele, în special în sectorul automobilelor, constituiau avertismente clare referitoare la nelegalitatea unui astfel de sistem. În plus, Tribunalul subliniază că reclamantele sunt membre ale unui mare grup industrial care ocupă o poziție importantă pe piața în cauză și că dispuneau de o consiliere juridică perfect în măsură să aprecieze natura anticoncurențială a comportamentelor în cauză. Pe de altă parte, în opinia Tribunalului, în ceea ce privește impactul concret al încălcării asupra pieței menționate, Comisia nu a acordat o atenție suficientă rolului jucat de evoluția diferențelor de preț în scăderea exporturilor. Astfel, prin exercitarea competenței sale de fond, Tribunalul apreciază că se impune reducerea cu 10 % a cuantumului amenzii, ținând seama de gravitatea încălcării.

În Hotărârea din 30 aprilie 2009, *Nintendo și Nintendo of Europe/Comisia* (T-13/03, nepublicată încă), Tribunalul a admis că, în ceea ce privește un ansamblu de acorduri și de practici concertate de natură verticală având ca obiect și ca efect restrângerea exporturilor paralele de console și de cartușe de jocuri, cotele deținute de fiecare dintre părți în distribuția produselor în cauză sunt reprezentative pentru ponderea specifică a fiecărei întreprinderi în sistemul de distribuție în litigiu. Prin urmare, se apreciază că în mod întemeiat se referă Comisia la acest criteriu în vederea aplicării tratamentului diferențiat în cadrul stabilirii cuantumurilor de bază ale amenzilor.

În aceeași hotărâre, în cadrul aprecierii cu privire la săvârșirea de către Comisie a unei erori de drept în stabilirea caracterului descurajator al amenzii, Tribunalul precizează că, în cazul unor încălcări de natură verticală, calitatea de fabricant al produselor poate de asemenea să constituie un element reprezentativ al capacității sale efective de a cauza un prejudiciu important concurenței. Astfel, fabricantul produselor în cauză, care ocupă un loc central în sistemul de distribuție a produselor respective, trebuie să facă dovada unei vigilențe deosebite și să se asigure că respectă normele de concurență cu ocazia încheierii acordurilor de distribuție.

Aspectul efectului descurajator al amenzilor face obiectul unei alte precizări în una dintre hotărârile privitoare la înțelegerea pe piața acidului monocloracetic. Astfel, în Hotărârea din 30 septembrie 2009, *Arkema/Comisia* (T-168/05, nepublicată, în recurs), Tribunalul a subliniat că, deși Comisia a aplicat, în cauze anterioare care au implicat-o pe reclamantă, un coeficient multiplicator în scop descurajator, acest fapt nu poate pune în discuție aplicarea coeficientului menționat în cauze ulterioare în care reclamanta este sancționată pentru participarea sa la o înțelegere care a avut loc în aceeași perioadă în care a fost săvârșită încălcarea. Întrucât fiecare încălcare este diferită și face obiectul unei decizii diferite, Comisia era în măsură să ia în considerare dimensiunea întreprinderilor în cauză și să aplice coeficientul multiplicator cuantumului de plecare al amenzii.

Ca urmare a analizării gradului de cooperare a reclamantelor, Tribunalul a modificat de asemenea una dintre deciziile privitoare la practicile anticoncurențiale de pe piața consolelor de jocuri video și a cartușelor de jocuri Nintendo. În Hotărârea *Nintendo și Nintendo of Europe/Comisia*, citată anterior, Tribunalul compară cooperarea furnizată, pe de o parte, de Nintendo și, pe de altă parte, de distribuitorul său exclusiv pentru piața irlandeză și a Regatului Unit, mai întâi din punct de vedere cronologic. Aceasta îi permite să arate că documentele pertinente furnizate atât de Nintendo, cât și de acest distribuitor au intervenit în același stadiu al procedurii, iar faptul că Nintendo a început să coopereze la câteva zile după acest distribuitor nu constituie un factor decisiv în această privință. Apoi, Tribunalul compară gradul de cooperare din punct de vedere calitativ, luând în considerare atât condițiile în care au cooperat aceste întreprinderi, cât și valoarea intrinsecă a informațiilor comunicate. În această privință, Tribunalul observă că cele două întreprinderi au transmis aceste informații în mod spontan, iar conținutul lor a ajutat Comisia în aceeași măsură. Prin urmare, Tribunalul concluzionează că, în temeiul principiului egalității de tratament, cooperarea Nintendo

trebuie să fie considerată ca fiind comparabilă cu cea a distribuitorului. În consecință, Tribunalul stabilește același nivel de reducere a cuantumului amenzii aplicate Nintendo ca acela de care a beneficiat distribuitorul.

În Hotărârea *Outokumpu și Luvata/Comisia*, citată anterior, Tribunalul a avut ocazia să își precizeze jurisprudența în materia circumstanțelor agravante, și în special a recidivei. Tribunalul amintește că noțiunea de recidivă implică numai constatarea prealabilă a unei încălcări. Faptul că prima încălcare a fost săvârșită sub imperiul Tratatului CECO și că nu a fost stabilită nicio amendă ca urmare a contextului special al cazului respectiv nu constituie în niciun caz un obstacol în calea principiului potrivit căruia, odată ce Comisia a stabilit, prin decizie, participarea unei întreprinderi la o înțelegere, această decizie va putea constitui un temei pentru a evalua ulterior tendința acestei întreprinderi de a încălca normele referitoare la înțelegeri.

Luarea în considerare a unei încălcări anterioare pentru stabilirea recidivei constituie de asemenea obiectul unei dezvoltări specifice în Hotărârea din 30 septembrie 2009, *Hoechst/Comisia* (T-161/05, nepublicată). În speță, reclamanta contesta posibilitatea Comisiei de a lua în considerare o decizie anterioară, întrucât aceasta din urmă ar fi dobândit un caracter definitiv numai după încetarea încălcării în cauză. Cu toate acestea, Tribunalul subliniază că este suficient, pentru ca această luare în considerare să fie posibilă, ca întreprinderea să fi fost calificată în prealabil drept autorul unei încălcări de același tip, iar aceasta chiar dacă decizia este încă supusă unui control jurisdicțional.

c) Caracterul imputabil al comportamentului ilicit

În hotărârile privind înțelegerea pe piața acidului monocloracetic, Tribunalul a adus precizări interesante cu privire la caracterul imputabil societății-mamă al comportamentului ilicit al filialelor sale.

În special, în Hotărârea *Hoechst/Comisia*, citată anterior, Tribunalul a apreciat că reclamanta nu poate să invoce transferul răspunderii sale pe calea contractului de aport al sectorului său de activitate pe care l-a încheiat cu una dintre filialele sale. Pe de o parte, un astfel de contract nu poate fi invocat în fața Comisiei pentru a evita sancțiunile aplicate în temeiul dreptului concurenței, în măsura în care prin acesta se urmărește repartizarea între societăți a răspunderii pentru participarea la o înțelegere. Pe de altă parte, pretinsul transfer al răspunderii efectuat în speță potrivit dispozițiilor contractului de aport este lipsit de efecte în ceea ce privește determinarea răspunderii reclamantei, din moment ce acest contract a fost încheiat între reclamantă și una dintre filialele sale pe care o deținea 100 % și, în consecință, al cărei comportament ilicit îi poate fi imputat în calitatea acesteia de societate-mamă.

De asemenea, în cauza în care s-a pronunțat Hotărârea *Arkema/Comisia*, citată anterior, reclamanta contesta posibilitatea Comisiei de a imputa societății-mamă încălcarea filialei, prima nefiind decât un holding neoperațional, care intervine foarte puțin în gestionarea filialei. Tribunalul subliniază că această împrejurare nu poate să fie suficientă pentru a exclude faptul că societatea-mamă exercită o influență determinantă asupra comportamentului filialei, coordonând în special investițiile financiare în cadrul grupului în cauză. Astfel, în contextul unui grup de societăți, o societate holding care coordonează în special investițiile financiare în cadrul grupului este destinată să grupeze participații în diverse societăți și are rolul de a asigura o conducere unitară a acestora, în special prin intermediul acestui control bugetar. În plus, Tribunalul precizează că nu poate fi dedusă nicio concluzie din faptul că cele două societăți operau pe piețe distincte și nu aveau legături furnizori-clienți. Astfel, într-un grup precum cel din cauză, împărțirea sarcinilor constituie un fenomen normal care nu înlătură prezumția potrivit căreia societatea-mamă și filiala sa constituie o singură întreprindere, în sensul articolului 81 CE. În sfârșit, Tribunalul amintește că prezumția

răspunderii societății-mamă pentru încălcările săvârșite de filialele în care deține totalitatea sau cvasitotalitatea capitalului se întemeiază pe un criteriu obiectiv care se aplică indiferent de dimensiunea sau de organizarea juridică a întreprinderii. Prin urmare, deși aplicarea acestui criteriu are consecințe diferite în funcție de dimensiunea grupului și de organizarea sa juridică, aceasta nu constituie decât o consecință obiectivă a diversității întreprinderilor.

3. Contribuții în domeniul articolului 82 CE

În Hotărârea din 9 septembrie 2009, *Clearstream/Comisia* (T-301/04, nepublicată încă), Tribunalul s-a pronunțat asupra legalității unei decizii a Comisiei prin care se reproșa reclamantelor că au încălcat articolul 82 CE prin faptul că, pe de o parte, au refuzat în mod discriminatoriu să își furnizeze serviciile și că, pe de altă parte, au aplicat prețuri discriminatorii.

Potrivit Tribunalului, Comisia a putut să constate în mod întemeiat existența acestor abuzuri de poziție dominantă. În special, Tribunalul confirmă că refuzul de a furniza accesul și discriminarea nejustificată în această privință nu constituie două încălcări separate, ci două manifestări ale aceluiași comportament, de vreme ce discriminarea nejustificată rezultă din refuzul de a furniza unor clienți comparabili aceleași servicii sau servicii similare.

În această privință, având în vedere că depășise cu mult termenul care putea fi considerat rezonabil și justificat și evidențiasse astfel un refuz abuziv de a furniza serviciul în discuție, termenul pentru obținerea accesului este de natură să cauzeze un dezavantaj concurențial pe piața relevantă. Tribunalul confirmă de asemenea că aplicarea de către o întreprindere care deține un monopol de fapt pe piața situată în amonte, față de un partener comercial, a unor prețuri diferite pentru servicii echivalente, timp de cinci ani fără întreruperi, a putut determina un dezavantaj concurențial pentru acest partener.

Pe de altă parte, în Hotărârea din 17 decembrie 2009, *Solvay/Comisia* (T-57/01, nepublicată încă), Tribunalul a constatat că documente reținute numai pentru a verifica participarea la înțelegeri și/sau la practici concertate cărora li se aplică articolul 81 CE puteau să fie utilizate în susținerea obiecțiilor cu privire la o încălcare în temeiul articolului 82 CE, din moment ce exista o similitudine materială între practicile în legătură cu care Comisia estimase că sunt la originea abuzurilor de poziție dominantă și cele în privința cărora îi autorizase pe agenții săi să investigheze.

Tribunalul consideră că este în special abuziv un sistem de reduceri în care, printre alte condiții, erau acordate reduceri diferențiate atunci când clientul comanda de la reclamantă cantități suplimentare în raport cu cele stabilite contractual, indiferent de importanța, în termeni absoluți, a acestora din urmă. Astfel, din acest motiv, prețul unitar al cantităților respective era sensibil inferior prețului mediu plătit de client pentru cantitățile de bază stabilite contractual, incitând clientul să se aprovizioneze de asemenea pentru tonajele care depășeau cantitățile contractuale, în măsura în care ar fi fost dificil pentru ceilalți furnizori să poată oferi, pentru aceste tonaje, prețuri concurențiale în raport cu cele oferite de reclamantă.

4. Contribuții în domeniul controlului concentrărilor

a) Obligația de diligență

În Hotărârea din 7 mai 2009, *NVV și alții/Comisia* (T-151/05, nepublicată încă), Tribunalul a arătat că, având în vedere imperativul celerității și termenele stricte pe care Comisia trebuie să le respecte în cadrul procedurii de control al concentrărilor, aceasta, în lipsa unor indicii privind inexactitatea informațiilor furnizate, nu poate fi obligată să verifice toate informațiile pe care le primește. Astfel,

deși obligația de a examina cu diligență și cu imparțialitate, ce revine Comisiei în cadrul unei astfel de proceduri, nu îi permite să se întemeieze pe elemente sau pe informații care nu pot fi considerate veridice, imperativul de celeritate menționat presupune totuși că aceasta nu poate verifica ea însăși, în cele mai mici detalii, autenticitatea și credibilitatea tuturor comunicărilor care îi sunt trimise, procedura de control al concentrărilor întemeindu-se în mod necesar și într-o anumită măsură pe încredere.

b) Cererile de informații

În Hotărârea din 4 februarie 2009, *Omya/Comisia* (T-145/06, nepublicată încă), Tribunalul a precizat întinderea prerogativelor Comisiei în cadrul cererilor de informații. Pe de o parte, în ceea ce privește cererea de informații ca atare, Tribunalul arată, în primul rând, că aprecierea necesității informațiilor solicitate se face prin raportare la concepția pe care Comisia o are în mod legitim despre aceasta în momentul formulării cererii, iar nu prin raportare la necesitatea reală pe care au putut să o reprezinte aceste informații în cursul procedurii. În al doilea rând, Tribunalul arată că, din moment ce durata suspendării termenelor stabilite la articolul 10 din Regulamentul nr. 139/2004¹⁴, generată de adoptarea unei decizii în temeiul articolului 11 din acest regulament, depinde de data la care sunt comunicate informațiile necesare, Comisia nu încalcă principiul proporționalității prin suspendarea procedurii atât timp cât informațiile respective nu îi sunt comunicate.

Pe de altă parte, în ceea ce privește cererile de corectare a informațiilor comunicate de o parte care sunt identificate drept eronate, Tribunalul subliniază, în primul rând, că aceste corectări pot fi solicitate de Comisie atunci când există riscul ca erorile identificate să poată influența în mod semnificativ evaluarea efectuată de Comisie cu privire la compatibilitatea operațiunii de concentrare în cauză cu piața comună. În al doilea rând, Tribunalul arată că existența unei încrederi legitime nu poate fi invocată pentru a evita consecințele încălcării obligației de a furniza informații complete și exacte pentru simplul motiv că această încălcare nu a fost detectată de Comisie la momentul efectuării verificărilor menționate anterior.

c) Termenul de introducere a acțiunii

În cauza *Qualcomm/Comisia* (Hotărârea din 19 iunie 2009, T-48/04, nepublicată încă), Comisia invocă faptul că acțiunea introdusă de Qualcomm împotriva deciziei prin care s-a declarat compatibilitatea cu piața comună a operațiunii de achiziție a controlului comun al Toll Collect, un sistem de taxare rutieră automatizat, de către două întreprinderi era inadmisibilă în măsura în care, deși Qualcomm nu a fost destinatarul acestei decizii, transmiterea sa către această întreprindere constituia o notificare în sensul articolului 230 al cincilea paragraf și, prin urmare, termenul de introducere a acțiunii începea să curgă din acel moment. Tribunalul respinge argumentația Comisiei. Instanța amintește, pe de o parte, că articolul 20 alineatul (1) din Regulamentul (CEE) nr. 4064/89¹⁵ impune publicarea în *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene* a deciziilor adoptate în temeiul acestui regulament, astfel încât calculul termenului de introducere a acțiunii pentru persoanele care nu sunt destinatari identificați în decizia atacată trebuie să se facă potrivit primei situații menționate la articolul 230 al cincilea paragraf CE, și anume începând de la această publicare. Pe de altă parte, Tribunalul subliniază că a accepta interpretarea extensivă a noțiunii

¹⁴ Regulamentul (CE) nr. 139/2004 al Consiliului din 20 ianuarie 2004 privind controlul concentrărilor economice între întreprinderi (JO L 24, p. 1, Ediție specială, 08/vol. 1, p. 201).

¹⁵ Această cauză se referea la Regulamentul (CEE) nr. 4064/89 al Consiliului din 21 decembrie 1989 privind controlul concentrărilor economice între întreprinderi (versiunea rectificată din JO 1990, L 257, p. 13), astfel cum a fost modificat prin Regulamentul (CE) nr. 1310/97 al Consiliului din 30 iunie 1997 (JO L 180, p. 1).

de destinatar propusă de Comisie, care include atât destinatarul sau destinatarii identificați într-o decizie, cât și orice altă persoană desemnată ca atare de Comisie fără să fi fost identificată în decizia respectivă, ar însemna să se conteste efectele obligației prevăzute la articolul 20 alineatul (1) din regulamentul menționat, conferind în același timp Comisiei o putere discreționară pentru a identifica printre persoanele care nu sunt în mod expres înscrise ca destinatari ale unei decizii pe cele care pot introduce o acțiune începând de la notificarea acestei decizii, și nu de la data publicării sale. Or, acordarea unei asemenea puteri discreționare riscă să producă o încălcare a principiului egalității de tratament în măsura în care, printre persoanele care nu sunt înscrise în mod expres ca destinatari ale unei decizii, cele cărora această decizie le-a fost „notificată” o vor putea ataca începând cu ziua „notificării” sale, în timp ce celelalte persoane, cărora decizia nu le-a fost „notificată”, o vor putea ataca începând cu ziua publicării acesteia. În plus, Comisia nu are întotdeauna posibilitatea de a identifica *a priori* persoanele care pot introduce acțiuni începând de la notificarea unei decizii. În această privință, discriminarea respectivă nu poate fi, așadar, justificată de obiectivul care constă în a garanta cât mai rapid posibil securitatea juridică.

Ajutoare de stat

Contenciosul ajutoarelor de stat a constituit o parte importantă a activității Tribunalului în 2009, cu 70 de cauze soluționate și 46 de cauze introduse. Urmează să fie expusă numai o sinteză a acestor decizii, în ceea ce privește, în primul rând, aspectele de admisibilitate, în al doilea rând, aspectele de fond și, în al treilea rând, aspectele procedurale.

1. Admisibilitate

Jurisprudența din acest an oferă în special precizări privind noțiunile de act care produce efecte juridice obligatorii și de interes de a exercita acțiunea.

În ceea ce privește noțiunea de act care produce efecte juridice obligatorii, Tribunalul a respins, în Hotărârea din 11 martie 2009, *TF1/Comisia* (T-354/05, nepublicată încă), argumentația Comisiei potrivit căreia aceasta nu adoptă nicio decizie în cazul procedurii de examinare a unui ajutor existent care s-a finalizat prin acceptarea de către stat a măsurilor utile propuse sau care a urmărit să reducă această procedură la un stadiu cvasicontractual. Desigur, Comisia și statele pot dezbate măsurile utile propuse, dar procedura de examinare a unui ajutor existent se termină printr-o decizie supusă căilor de atac numai în momentul în care Comisia decide să accepte angajamentele statului care răspund preocupărilor sale.

În Hotărârea din 9 iunie 2009, *NDSHT/Comisia* (T-152/06, nepublicată încă, în recurs), Tribunalul a apreciat că obligația Comisiei de a adopta o decizie ca răspuns la o plângere nu are în vedere decât ipoteza prevăzută la articolul 13 din Regulamentul (CE) nr. 659/1999¹⁶. Potrivit articolului 20 alineatul (2) a doua teză din același regulament, Comisia se poate limita la a informa în scris autorul unei plângeri că nu există suficiente motive pentru examinarea cazului. Aceasta este situația în special atunci când articolul 13 din regulamentul menționat este inaplicabil pentru motivul că plângerea nu privește un ajutor ilegal, ci vizează în realitate un ajutor existent.

Rezultă din inițiativa exclusivă a Comisiei în materia ajutoarelor existente că autorul unei plângeri nu poate, pe calea unei plângeri, să constrângă Comisia să analizeze compatibilitatea unui ajutor existent. În cazul în care Comisia consideră, după o primă evaluare, că plângerea nu privește un

¹⁶ Regulamentul (CE) nr. 659/1999 al Consiliului din 22 martie 1999 de stabilire a normelor de aplicare a articolului [88 CE] (JO L 83, p. 1, Ediție specială, 08/vol. 1, p. 41).

ajutor ilegal, ci un ajutor existent, aceasta nu are obligația să adreseze statului membru în cauză o decizie în sensul articolului 4 din Regulamentul nr. 659/1999 și nu poate fi constrânsă să aplice procedura prevăzută la articolul 88 alineatul (1) CE. Astfel, o scrisoare care califică ajutorul denunțat în plângere drept ajutor existent nu prezintă caracteristicile unei decizii care produce efecte juridice obligatorii de natură să afecteze interesele reclamantei.

În ceea ce privește interesul de a exercita acțiunea, Tribunalul a apreciat, în Hotărârea *TF1/Comisia*, citată anterior, că nu se poate considera că reclamanta nu are interes de a exercita acțiunea pentru motivul că decizia atacată i-ar fi favorabilă întrucât impune condiții privind ajutoare de care beneficiau întreprinderi concurente. Astfel, un asemenea raționament se întemeiază pe premisa potrivit căreia motivele sale de contestare pe fondul deciziei, în special în ceea ce privește caracterul vădit neadaptat al angajamentelor având ca obiectiv să asigure compatibilitatea unei scheme de ajutor cu piața comună, sunt eronate. Or, o anulare a deciziei atacate care ar fi motivată de o eroare vădită a Comisiei în stabilirea măsurilor utile care trebuie aplicate sau de o motivare insuficientă a caracterului adecvat al acestor măsuri pentru soluționarea problemelor identificate nu ar plasa reclamanta într-o situație mai puțin favorabilă decât cea care rezultă din decizia atacată. O astfel de anulare ar însemna, așadar, că decizia atacată fie conținea, fie putea conține angajamente inadecvate și, prin urmare, era defavorabilă reclamantei.

În Hotărârea din 10 februarie 2009, *Deutsche Post și DHL International/Comisia* (T-388/03, nepublicată încă, în recurs), Tribunalul a precizat că părțile în cauză în sensul articolului 88 alineatul (2) CE aveau un interes de a obține anularea unei decizii a Comisiei, adoptată în urma procedurii preliminară de examinare, din moment ce o astfel de anulare ar impune inițierea procedurii oficiale de investigare și le-ar permite să își prezinte observațiile și să exercite astfel o influență asupra noii decizii. În acest cadru, Tribunalul nu are sarcina de a efectua o comparație între motivele invocate și argumentele prezentate în apărare de reclamante într-un alt proces.

2. Norme de fond

a) Atribuirea unui avantaj economic

În Hotărârea din 11 februarie 2009, *Iride și Irede Energia/Comisia* (T-25/07, nepublicată încă, în recurs), Tribunalul s-a pronunțat asupra problemei dacă liberalizarea unei piețe făcea parte din evoluțiile la care operatorii trebuie să se aștepte sau, dimpotrivă, dacă condițiile normale de piață implicau stabilitatea cadrului normativ. Tribunalul a amintit că, într-un stat democratic, cadrul normativ este susceptibil să fie modificat în orice moment, și aceasta cu atât mai mult cu cât cadrul anterior prevede împărțirea națională sau regională a unei piețe, astfel încât să se creeze situații de monopol. În consecință, deschiderea unei piețe anterior împărțite nu poate fi calificată drept anomalie în raport cu condițiile normale de piață.

Operatorii economici au, în această privință, dreptul la protecția încrederii lor legitime. Cu toate acestea, din moment ce au beneficiat în mod efectiv de această protecție, nu poate fi admisă pretenția acestora ca protecția menționată să fie pusă în aplicare într-un anumit mod, și nu în altul, respectiv prin excluderea unui ajutor care compensează pierderea suferită prin modificarea cadrului noțiunii de ajutor de stat în sensul articolului 87 alineatul (1) CE, iar nu prin declararea compatibilității acestei măsuri cu piața comună în temeiul articolului 87 alineatul (3) CE.

Tribunalul a aplicat de asemenea principiul rezultat din Hotărârea Curții din 15 mai 1997, TWD/Comisia¹⁷, potrivit căruia Comisia nu depășește puterea de apreciere de care dispune atunci când, fiind sesizată cu un proiect de ajutor pe care un stat membru intenționează să îl acorde unei întreprinderi, adoptă o decizie prin care declară acest ajutor compatibil cu piața comună, dar sub rezerva rambursării prealabile de către întreprindere a unui ajutor existent ilegal, în temeiul efectului cumulat al ajutoarelor în discuție. Faptul că ajutorul existent ilegal nu a fost acordat ca ajutor individual, ci în cadrul unei scheme de ajutoare, și că beneficiul exact pentru întreprinderile beneficiare nu a putut fi determinat de Comisie din cauza lipsei de cooperare a statului membru în cauză nu poate justifica neaplicarea principiului menționat, de vreme ce orice altă soluție ar echivala cu recompensarea nerespectării obligației de cooperare loială și ar priva de eficacitate sistemul de control al ajutoarelor de stat.

În această privință, obligația statului membru și a întreprinderii potențial beneficiare de ajutoare noi de a furniza Comisiei elementele de natură să demonstreze că aceste ajutoare sunt compatibile cu piața comună cuprinde și necesitatea de a dovedi lipsa unui efect cumulat al ajutorului nou cu ajutoare anterioare ilegale. În cazul în care Comisia nu a fost în măsură, din cauza nerespectării de către statul membru și de către întreprinderea potențial beneficiară a ajutorului a obligației menționate, să aprecieze afectarea concurenței care rezultă din acest efect cumulativ, lipsa delimitării sau a analizei pieței relevante nu poate fi reproșată Comisiei.

b) Servicii de interes economic general

În Hotărârea *Deutsche Post și DHL International/Comisia*, citată anterior, Tribunalul a arătat că precizările cuprinse în Hotărârea Curții din 24 iulie 2003, *Altmark*¹⁸, erau pe deplin aplicabile deciziilor anterioare ale Comisiei. Astfel, împrejurarea că, în cadrul procedurii preliminare de examinare prevăzute la articolul 88 alineatul (2) CE, Comisia nu a fost în măsură să efectueze o examinare completă în ceea ce privește aprecierea caracterului adecvat al nivelului compensației acordate unui serviciu de interes economic general constituie un indiciu al existenței unor dificultăți serioase pentru a aprecia dacă un ajutor este compatibil cu piața comună.

În Hotărârea *TF1/Comisia*, citată anterior, Tribunalul a confirmat că cerințele formulate în Hotărârea *Altmark*, care urmăresc să stabilească existența unui ajutor de stat în sensul articolului 87 alineatul (1) CE, nu pot fi confundate cu testul prevăzut la articolul 86 alineatul (2) CE, care permite să se stabilească dacă o măsură ce constituie un ajutor de stat poate fi considerată compatibilă cu piața comună.

Tribunalul subliniază de asemenea că, întrucât examinarea unui ajutor existent nu poate determina decât măsuri pentru viitor, deși o potențială compensare excesivă din trecut poate eventual să prezinte un interes pentru aprecierea compatibilității ajutorului existent cu piața comună, nu este mai puțin adevărat că o astfel de analiză nu este, în sine, indispensabilă pentru o apreciere corectă a necesității de a propune măsuri utile pentru viitor și pentru stabilirea acestor măsuri. Riscul sau lipsa riscului unei compensări excesive pentru viitor depinde, în definitiv, mai ales de modalitățile concrete ale schemei de finanțare în sine, iar nu de circumstanța că, din punct de vedere practic, această schemă a ocazionat o compensare excesivă în trecut.

¹⁷ C-355/95 P, Rec., p. I-2549, punctele 25-27.

¹⁸ C-280/00, Rec., p. I-7747.

c) Criteriul investitorului privat în economia de piață

În Hotărârea din 15 decembrie 2009, *EDF/Comisia* (T-156/04, nepublicată încă), Tribunalul a amintit că intervenția autorităților publice în capitalul unei întreprinderi, sub orice formă, putea constitui un ajutor de stat. Totuși, nu aceasta este situația, în temeiul principiului egalității de tratament între întreprinderile publice și private, atunci când capitalurile puse la dispoziția unei întreprinderi, direct sau indirect, de către stat sunt puse la dispoziție în împrejurări care corespund condițiilor normale ale pieței. În situațiile în care intervenția nu intră în sfera actelor de putere publică, se recurge la criteriul operatorului privat pentru a aprecia dacă această decizie de intervenție ar fi putut să fie adoptată de un operator privat într-un scop lucrativ. În această privință, Tribunalul subliniază că, potrivit unei jurisprudențe constante, pentru a aprecia dacă măsurile adoptate de stat intră în sfera prerogativelor sale de putere publică sau rezultă din obligațiile pe care trebuie să și le asume în calitate de acționar, este necesar ca aceste măsuri să fie apreciate nu în funcție de formă, ci în funcție de natura lor, de obiectul lor și de normele cărora le sunt supuse, ținând cont de obiectivul urmărit prin măsurile în cauză.

Tribunalul observă că, în speță, Comisia nu a examinat dacă majorarea capitalului deținut de Électricité de France (EDF), realizată de Republica Franceză prin intermediul renunțării la o creanță fiscală, constituia o măsură legală prin raportare la criteriul investitorului privat. Potrivit Comisiei, respectivul criteriu nu se putea aplica acestui avantaj cu caracter fiscal, o astfel de renunțare rezultând din exercitarea de către stat a competențelor sale de reglementare sau a prerogativelor de putere publică. Tribunalul respinge această interpretare, subliniind că aplicarea criteriului investitorului privat nu poate fi înlăturată numai pentru motivul că majorarea capitalului EDF rezultă din renunțarea de către stat la o creanță fiscală pe care acesta din urmă o deținea împotriva EDF. Astfel, în asemenea împrejurări, revenea Comisiei sarcina de a verifica dacă un investitor privat ar fi realizat o investiție comparabilă ca sumă în împrejurări similare, independent de forma intervenției statului pentru majorarea capitalului EDF și de eventuala folosire a resurselor fiscale în acest scop, aceasta pentru a se verifica raționalitatea economică a acestei investiții și pentru a se compara cu comportamentul pe care l-ar fi avut un astfel de investitor față de aceeași întreprindere în aceleași împrejurări. Tribunalul arată, în plus, că o asemenea obligație a Comisiei, cea de a verifica dacă a existat un aport de capitaluri din partea statului în împrejurări care corespund condițiilor normale ale pieței, există independent de forma sub care statul a realizat aportul de capital, indiferent dacă aceasta este sau nu este asemănătoare cu cea care ar fi putut fi utilizată de un investitor privat.

În sfârșit, potrivit Tribunalului, criteriul investitorului privat are ca obiectiv tocmai să se verifice dacă, în pofida faptului că statul dispune de modalități de care nu dispune un investitor privat, acesta din urmă ar lua în aceleași împrejurări o decizie de a investi comparabilă cu cea a statului. Natura creanței convertite în capital și, prin urmare, faptul că un investitor privat nu poate deține o creanță fiscală sunt, așadar, nerelevante pentru a se stabili dacă trebuie sau nu trebuie aplicat criteriul investitorului privat. În consecință, Tribunalul concluzionează că, refuzând să examineze măsura în litigiu în contextul său și să aplice criteriul investitorului privat, Comisia a săvârșit o eroare de drept. Prin urmare, Tribunalul pronunță anularea în parte a deciziei atacate.

d) Obligația de a recupera ajutorul

În Hotărârea din 30 noiembrie 2009, *Franța/Comisia și France Télécom/Comisia* (T-427/04 și T-17/05, nepublicată încă), Tribunalul a reafirmat jurisprudența conform căreia calcularea cuantumului ajutorului care trebuie recuperat trebuie să poată fi efectuată, având în vedere indicațiile cuprinse în decizie, fără o dificultate excesivă. Potrivit Tribunalului, Comisia s-a limitat în mod întemeiat să constate obligația de restituire a ajutorului în cauză și să lase în sarcina autorităților naționale

calcularea cuantumului precis al ajutorului care trebuie restituit, în special atunci când calcularea necesită luarea în considerare a regimurilor fiscale sau de securitate socială ale căror condiții sunt stabilite de legislația națională aplicabilă. Accentul trebuie să fie pus pe faptul că, în speță, Comisia utilizase un interval.

În această privință, Tribunalul arată că, în decizia atacată, Comisia a indicat că valoarea ajutorului în cauză trebuia să se situeze între 798 și 1 140 de milioane de euro. Reiese de aici că suma de 798 de milioane de euro trebuie considerată ca reprezentând valoarea minimă a ajutorului care trebuie recuperat. Întrucât sumele care constituie intervalul în care cuantumul ajutorului în cauză este cuprins nu au un caracter indicativ, decizia atacată cuprinde astfel informațiile adecvate care trebuiau să permită Republicii Franceze să stabilească ea însăși, fără dificultăți excesive, valoarea definitivă a ajutorului care trebuie recuperat. Pe de altă parte, Tribunalul confirmă jurisprudența conform căreia calcularea cuantumului ajutorului de recuperat trebuie să poată fi efectuată, fără o dificultate excesivă, având în vedere indicațiile cuprinse în decizia Comisiei. Ținând seama de interpretarea dată de Curte deciziei atacate¹⁹, Tribunalul apreciază că valoarea ajutorului care trebuie recuperat în speță putea să fie calculată fără o dificultate excesivă și era cel puțin egală cu minimul intervalului fixat de Comisie.

3. Norme procedurale

a) Procedura oficială de investigare

În Hotărârea din 18 noiembrie 2009, *Scheucher-Fleisch și alții/Comisia* (T-375/04, nepublicată încă), Tribunalul a amintit obligația Comisiei de a iniția procedura oficială de investigare în special dacă, în lumina informațiilor obținute în cursul procedurii preliminare de investigare, se confruntă în continuare cu dificultăți serioase de apreciere a măsurii respective. Or, la momentul în care Comisia a examinat compatibilitatea ajutoarelor în discuție cu piața comună, aceasta avea cunoștința de fapt că unul dintre articolele din legea națională în cauză nu respecta condiția prevăzută de Liniile directe aplicabile ajutoarelor de stat pentru publicitate, potrivit căreia un sistem național de control al calității nu se poate limita la produse care au o anumită origine. Prin urmare, această dispoziție dădea naștere unor îndoeli privind compatibilitatea ajutoarelor în discuție cu Liniile directe aplicabile ajutoarelor de stat pentru publicitate și trebuia să determine deschiderea procedurii prevăzute la articolul 88 alineatul (2) CE. În consecință, Tribunalul anulează decizia atacată.

Pe de altă parte, în Hotărârea *Franța/Comisia și France Télécom/Comisia*, citată anterior, Tribunalul a arătat că împrejurarea că, în decizia atacată, Comisia schimbase analiza cu privire la decizia de inițiere a unei proceduri oficiale de investigare nu ar fi de natură să determine, în privința statului, o încălcare a dreptului la apărare decât dacă indicațiile cuprinse în această decizie sau, ulterior, oferite cu ocazia dezbaterii contradictorii pe parcursul procedurii administrative nu permiseseră statului să discute în mod util ansamblul elementelor de fapt și de drept reținute în decizia atacată. În schimb, diferențele dintre decizia atacată și decizia de deschidere, care rezultă din însușirea de către Comisie, în totalitate sau parțial, a argumentelor prezentate de stat, nu pot conduce, prin definiție, la încălcarea dreptului la apărare al acestuia.

De asemenea, în Hotărârea din 4 septembrie 2009, *Italia/Comisia* (T-211/05, nepublicată încă), Tribunalul a arătat că procedura oficială de investigare permitea aprofundarea și clarificarea problemelor ridicate în decizia de deschidere a procedurii, astfel încât o eventuală diferență între

¹⁹ Hotărârea din 18 octombrie 2007, *Comisia/Franța* (C-441/06, Rep., p. I-8887).

aceasta și decizia finală nu poate fi considerată în sine drept un viciu care afectează legalitatea acesteia din urmă. Nu reiese din nicio dispoziție referitoare la controlul ajutoarelor de stat că ar exista o obligație a Comisiei de a informa statul membru în cauză despre poziția sa înainte de a adopta decizia, din moment ce acesta a fost pus în întârziere să își prezinte observațiile.

b) Încredere legitimă

În cauza în care s-a pronunțat Hotărârea din 9 septembrie 2009, *Diputación Foral de Álava și alții/Comisia* (T-30/01-T-32/01 și T-86/02-T-88/02, nepublicată încă, în recurs), reclamantii arătau în special că un comportament precum cel al Comisiei reprezentase o circumstanță excepțională de natură să determine încrederea lor legitimă în legalitatea schemelor de ajutor în cauză, datorită nepublicării avertismentului pentru potențialii beneficiari ai ajutoarelor prevăzute de Comunicarea din 1983 privind ajutoarele ilegale.

Deși consideră regretabilă această nepublicare în Jurnalul Oficial, Tribunalul arată că nu este mai puțin adevărat că informația cuprinsă în comunicarea menționată era lipsită de orice echivoc. În plus, interpretarea susținută de reclamantii presupunea să se acorde acestei Comunicări din 1983 privind ajutoarele ilegale un domeniu de aplicare contrar articolului 88 alineatul (3) CE. Astfel, caracterul incert al ajutoarelor acordate ilegal decurgea din efectul util al obligației de notificare prevăzute la articolul 88 alineatul (3) CE și nu depindea de publicarea sau de nepublicarea în Jurnalul Oficial a avertismentului prevăzute de Comunicarea din 1983 privind ajutoarele ilegale.

Mai precis, recuperarea ajutoarelor acordate ilegal nu poate deveni imposibilă numai din cauza nepublicării unui astfel de avertisment de către Comisie, cu riscul de a aduce atingere sistemului de control al ajutoarelor de stat instituit prin tratat. Tribunalul concluzionează că nepublicarea avertismentului prevăzute de Comunicarea din 1983 privind ajutoarele ilegale nu reprezintă o circumstanță excepțională, de natură să justifice încrederea în legalitatea ajutoarelor acordate ilegal.

Pe de altă parte, în Hotărârea *Franța/Comisia și France Télécom/Comisia*, citată anterior, Tribunalul a arătat că obligația de notificare a măsurilor susceptibile să acorde ajutoare de stat întreprinderilor avea ca obiectiv tocmai să permită înlăturarea oricărei îndoieli cu privire la posibilitatea ca aceste măsuri să constituie în mod efectiv ajutoare de stat. La data adoptării legii prin care s-a prevăzute regimul special de impozitare aplicabil France Télécom, nu era cert că respectivul regim ar conferi un avantaj acestei întreprinderi. Prin urmare, Tribunalul apreciază că Franța ar fi trebuit să notifice această măsură Comisiei. În lipsa acestei notificări înainte de aplicarea regimului de impozitare în cauză, Franța nu putea să invoce respectarea principiului încrederii legitime, cu excepția cazului în care demonstra existența unor împrejurări excepționale.

c) Procedura de adoptare a deciziilor

În Hotărârea *Franța/Comisia și France Télécom/Comisia*, citată anterior, Tribunalul a adus o precizare importantă în ceea ce privește procedura de adoptare a deciziilor Comisiei în materia ajutoarelor de stat. Astfel, Tribunalul apreciază că nu poate fi exclus ca, astfel cum prevede articolul 13 al doilea paragraf din Regulamentul de procedură al Comisiei²⁰, colegiul membrilor Comisiei să însărcineze unul sau mai mulți dintre membrii săi să adopte textul definitiv al unei decizii căreia i-a definit conținutul în cursul deliberărilor sale. Atunci când colegiul recurge la această posibilitate, este de competența instanței sesizate cu problema legalității exercitării acestei abilități să verifice dacă

²⁰ JO L 308, 8.12.2000, p. 26, Ediție specială, 01/vol. 2, p. 216.

colegiul poate fi considerat că a adoptat decizia în cauză în toate elementele sale de fapt și de drept. Având în vedere că în speță a constatat că diferențele formale dintre versiunea deciziei atacate adoptată la 2 august 2004 și textul care fusese aprobat de colegiul membrilor Comisiei la 19 și 20 iulie 2004 au rămas fără efecte asupra sensului deciziei atacate, Tribunalul respinge motivul.

Marca comunitară

Deciziile privitoare la aplicarea Regulamentului (CE) nr. 40/94, înlocuit de Regulamentul (CE) nr. 207/2009²¹, care se limitează totuși, în esență, la a codifica normele privind marca comunitară care au fost modificate în mai multe rânduri și în mod substanțial din 1994, continuă să reprezinte în anul 2009 o parte importantă a cauzelor soluționate de Tribunal (168 de cauze, respectiv 30 % din numărul total de cauze soluționate în 2009).

1. Motive absolute de refuz și cauze de nulitate absolută

Articolul 7 alineatul (1) litera (c) din Regulamentul nr. 40/94 interzice înregistrarea ca marcă comunitară a semnelor care, din cauza caracterului lor descriptiv, nu sunt apte să îndeplinească funcția de indicator al originii comerciale a produselor sau a serviciilor în cauză. În plus, potrivit unei jurisprudențe constante, caracterul descriptiv al unui semn trebuie să fie evaluat, pe de o parte, prin raportare la produsele sau la serviciile vizate și, pe de altă parte, prin raportare la percepția pe care o are publicul pertinent²².

În Hotărârea din 19 noiembrie 2009, *Torresan/OAPI – Klosterbrauerei Weissenohe (CANNABIS)* (T-234/06, nepublicată încă), Tribunalul a respins acțiunea îndreptată împotriva deciziei camerei de recurs a Oficiului pentru Armonizare în cadrul Pieței Interne (mărci, desene și modele industriale) (OAPI), potrivit căreia, pentru consumatorul mediu, semnul verbal CANNABIS constituia o descriere a caracteristicilor berii, ale vinului sau ale altor băuturi alcoolice care pot conține printre ingredientele lor cannabis ca aromă utilizată la fabricarea acestora. O astfel de concluzie nu este pusă în discuție de faptul că termenul „cannabis” constituie un termen evocator și aluziv care suscită o idee de plăcere, de evadare sau de relaxare.

Pe de altă parte, în Hotărârile din 19 noiembrie 2009, *Agencja Wydawnicza Technopol/OAPI (222, 333 și 555)* (T-200/07-T-202/07), *(350, 250 și 150)* (T-64/07-T-66/07), (1000) (T-298/06) (nepublicate), Tribunalul a precizat că semne verbale constituite exclusiv din cifre reprezintă o descriere a unor produse precum broșuri, periodice, cotidiene și jocuri, în măsura în care se referă la caracteristici ale produselor menționate, în special cantitatea de pagini, de lucrări, de informații sau de jocuri compilate.

În ceea ce privește semnele figurative constituite din cifre încadrate de un dreptunghi și însoțite de decorațiuni colorate, Tribunalul a fost de asemenea chemat să se pronunțe, în Hotărârea Tribunalului din 19 noiembrie 2009, *Agencja Wydawnicza Technopol/OAPI (100 și 300)* (T-425/07 și T-426/07, nepublicată încă), cu privire la consecințele refuzului întreprinderii care a formulat

²¹ Regulamentul (CE) nr. 40/94 al Consiliului din 20 decembrie 1993 privind marca comunitară (JO L 11, p. 1, Ediție specială, 17/vol. 1, p. 146), înlocuit de Regulamentul (CE) nr. 207/2009 al Consiliului din 26 februarie 2009 privind marca comunitară (JO L 78, p. 1). Cu toate acestea, în prezentul raport, referințele se fac la numerotarea articolelor cuprinsă în Regulamentul nr. 40/94.

²² Hotărârea Curții din 20 septembrie 2001, *Procter & Gamble/OAPI*, C-383/99 P, Rec., p. I-6251, punctul 39, și Hotărârea Curții din 21 octombrie 2004, *OAPI/Erpo Möbelwerk*, C-64/02 P, Rec., p. I-10031, punctul 43.

o cerere de înregistrare a acestor semne ca mărci comunitare de a declara, în conformitate cu articolul 38 alineatul (2) din Regulamentul nr. 40/94, că renunță la invocarea unui drept exclusiv asupra cifrelor menționate. După ce a amintit că, în temeiul acestei dispoziții, atunci când marca conține un element lipsit de caracter distinctiv și când includerea acestui element poate genera îndoieli cu privire la întinderea protecției acordate, OAPI poate cere solicitantului, ca o condiție pentru înregistrare, să declare că nu va invoca niciun drept exclusiv asupra acestui element, Tribunalul precizează că rolul unor astfel de declarații este de a evidenția faptul că dreptul exclusiv recunoscut titularului unei mărci nu se extinde asupra elementelor nedistinctive care o compun și că aprecierea caracterului distinctiv al elementelor mărcilor solicitate, în cadrul articolului 38 alineatul (2) din Regulamentul nr. 40/94, nu trebuie efectuată în raport cu impresia de ansamblu produsă de mărcile respective, ci în raport cu elementele care le compun.

În plus, în Hotărârile din 30 septembrie 2009, *JOOP!/OAPI (!)* (T-75/08, nepublicată) și *(Reprezentarea unui semn de exclamare într-un dreptunghi)* (T-191/08, nepublicată), Tribunalul s-a pronunțat din nou asupra caracterului distinctiv al unor semne figurative foarte simple, respectiv un semn de exclamare, izolat sau încadrat de un dreptunghi. Tribunalul amintește că înregistrarea unei mărci constituite din semne utilizate drept sloganuri publicitare, indicații de calitate sau expresii ce incită la cumpărarea produselor sau serviciilor vizate nu este exclusă, ca atare, din cauza unei astfel de utilizări. Cu toate acestea, un semn care îndeplinește alte funcții decât pe aceea a unei mărci în înțelesul clasic al termenului nu este distinctiv decât dacă poate fi perceput de la bun început ca o indicație a originii comerciale a produselor sau a serviciilor vizate. În continuare, Tribunalul arată că, în speță, consumatorul, inclusiv cel care are un grad de atenție mai ridicat, nu era în măsură să determine originea produselor desemnate întemeindu-se pe un semn de exclamare, care ar fi perceput mai degrabă ca un elogiu, și aceasta chiar dacă semnul respectiv fusese plasat într-un cadru dreptunghiular, element secundar care conferă semnului în cauză aparența unei etichete. Pe de altă parte, în Hotărârea din 20 ianuarie 2009, *Pioneer Hi-Bred International/OAPI (OPTIMUM)* (T-424/07, nepublicată), Tribunalul a precizat că, tocmai din cauza utilizării sale obișnuite în limbajul curent, ca și în comerț, ca termen laudativ generic, semnul OPTIMUM nu poate să fie considerat ca fiind apt să identifice originea comercială a produselor pe care le desemnează și că faptul că produsele vizate sunt destinate unui public specializat nu schimbă cu nimic această apreciere, având în vedere că nivelul de atenție al unui astfel de public, care este în principiu ridicat, este relativ scăzut față de indicații cu caracter promoțional.

În temeiul articolului 7 alineatul (3) din Regulamentul nr. 40/94, o marcă poate fi înregistrată dacă a dobândit un caracter distinctiv pentru produsele sau serviciile vizate, după utilizarea care le este conferită. În această privință, în Hotărârea din 28 octombrie 2009, *BCS/OAPI – Deere (Combinăție a culorilor verde și galben)* (T-137/08, nepublicată încă, în recurs), Tribunalul a amintit, mai întâi, că utilizarea unui semn, în speță o combinație a culorilor verde și galben, nu constituia în mod obligatoriu o utilizare în calitate de marcă. Cu toate acestea, în speță, decizia OAPI de a nu anula marca constituită de semnul respectiv se întemeiează în special pe declarațiile asociațiilor profesionale potrivit cărora combinația culorilor verde și galben face trimitere la mașinile agricole ale intervenientei și pe împrejurarea că aceasta a utilizat aceeași combinație de culori pe mașinile sale pentru o perioadă considerabilă. Pe de altă parte, Tribunalul a precizat că, deși trebuie să se demonstreze că marca contestată a dobândit caracter distinctiv în întreaga Uniune, nu se impune în niciun caz să fie prezentate aceleași tipuri de elemente de probă pentru fiecare stat membru.

2. Motive relative de refuz și cauze de nulitate relativă

Principalele contribuții ale jurisprudenței din acest an privesc aprecierea similitudinii semnelor și evaluarea riscului de confuzie. Mai întâi, în Hotărârea din 28 octombrie 2009, *CureVac/OAPI – Qiagen (RNAiFect)* (T-80/08, nepublicată încă), Tribunalul a considerat că asemănarea semnelor RNAiFect și RNaActive rezultând din identitatea primelor trei litere era puternic atenuată de diferențele dintre ultimele cinci litere ale acestora. Tribunalul precizează că, deși este adevărat că un consumator acordă mai multă importanță părții de început a cuvintelor, din moment ce aceasta se pronunță mai des, publicul nu consideră un element descriptiv sau slab distinctiv, care face parte dintr-o marcă complexă, ca fiind un element distinctiv și dominant în impresia de ansamblu produsă de aceasta. Or, în speță, elementul „rna” avea un caracter distinctiv redus, consumatorul prezumând existența unei referiri la un compus chimic. Prin urmare, acest element nu putea să fie considerat de public ca fiind distinctiv și dominant în impresia de ansamblu produsă de mărcile complexe în cauză. În schimb, în Hotărârea din 2 decembrie 2009, *Volvo Trademark/OAPI – Grebenshikova (SOLVO)* (T-434/07, nepublicată încă), Tribunalul a considerat că semnele SOLVO și VOLVO prezentau un anumit grad de similitudine pe plan fonetic și, prin urmare, că OAPI considerase în mod greșit că putea renunța la o apreciere globală a riscului de confuzie.

În continuare, în Hotărârea din 8 iulie 2009, *Laboratorios Del Dr. Esteve/OAPI – Ester C (ESTER-E)* (T-230/07, nepublicată), Tribunalul a precizat anumite circumstanțe în care comparația dintre semne pe plan conceptual putea să neutralizeze similitudinile dintre aceste semne pe planurile vizual și fonetic. Tribunalul arată că, dacă semnul ESTEVE nu are o semnificație în alte limbi oficiale ale Uniunii decât spaniola, semnul ESTER-E va fi asociat unui prenume binecunoscut sau unui compus chimic și că această diferență între semnele menționate pe plan conceptual justifică lipsa unui risc de confuzie. În schimb, în Hotărârea din 29 octombrie 2009, *Peek & Cloppenburg/OAPI – Redfil (Agile)* (T-386/07, nepublicată), Tribunalul a precizat că nu constituiau astfel de împrejurări situațiile în care semnul a cărui semnificație este de natură să fie sesizată imediat de publicul pertinent nu prezintă decât un caracter distinctiv limitat în ceea ce privește produsele sau serviciile vizate. Tribunalul consideră că diferența dintre semnele Aygill’s și Agile pe plan conceptual nu este suficientă pentru a neutraliza similitudinile dintre aceste semne pe planurile vizual și fonetic. Astfel, în ceea ce privește produsele în cauză, care sunt articole și îmbrăcăminte sportive, cuvântul „agil” prezenta un caracter laudativ, care, ținând seama de similitudinile menționate, ar fi putut de asemenea să fie atribuit de consumator mărcii anterioare. Pe de altă parte, în Hotărârea din 23 septembrie 2009, *Viñedos y Bodegas Príncipe Alfonso de Hohenlohe/OAPI – Byass (ALFONSO)* (T-291/07, nepublicată), Tribunalul a confirmat aprecierea OAPI potrivit căreia marca anterioară PRINCIPE ALFONSO și marca solicitată ALFONSO erau diferite din punct de vedere conceptual pentru consumatorul spaniol, în special în măsura în care elementul „principe” singularizează o persoană în raport cu toate cele care au același prenume, și acest semn avea o semnificație clară și determinată, astfel încât publicul pertinent ar putea să îl identifice imediat.

În ceea ce privește compararea produselor sau a serviciilor, în Hotărârea din 22 ianuarie 2009, *Commercy/OAPI – easyGroup IP Licensing (easyHotel)* (T-316/07, nepublicată încă), Tribunalul, după ce a amintit că acestea sunt complementare atunci când există între ele o legătură de așa natură încât unul este indispensabil sau important pentru utilizarea celuilalt, a precizat că această definiție implica faptul ca aceste produse sau servicii să fie susceptibile să fie utilizate împreună și, prin urmare, să se adreseze aceluiași public.

Alte contribuții jurisprudențiale marcante din acest an se referă la articolul 8 alineatul (4) din Regulamentul nr. 40/94, în special în cadrul procedurilor de declarare a nulității. În Hotărârea din 24 martie 2009, *Moreira da Fonseca/OAPI – General Óptica (GENERAL OPTICA)* (T-318/06-T-321/06, nepublicată încă), Tribunalul a amintit că, pentru a se opune înregistrării sau pentru a solicita

declararea nulității unei mărci comunitare în temeiul dispoziției menționate, semnul invocat trebuie să îndeplinească cumulativ patru condiții: trebuie să fie utilizat în comerț; trebuie să aibă incidență nu numai pe plan local; dreptul asupra acestui semn trebuie să fi fost dobândit în conformitate cu legislația statului membru în care semnul a fost utilizat anterior datei de depunere a cererii de înregistrare a mărcii comunitare și trebuie să confere titularului dreptul de a interzice utilizarea unei mărci mai recente. În continuare, Tribunalul a precizat că primele două condiții trebuie să fie interpretate numai în lumina dreptului Uniunii, iar celelalte două condiții trebuie apreciate în raport cu criteriile stabilite prin dreptul național aplicabil. În sfârșit, în ceea ce privește a doua condiție, Tribunalul a apreciat, pe de o parte, că domeniul de aplicare trebuie să fie evaluat prin raportare deopotrivă la dimensiunea geografică și la dimensiunea economică și, pe de altă parte, că faptul că un semn conferă titularului său un drept exclusiv pe întreg teritoriul național este insuficient, în sine, pentru a dovedi că nu are incidență numai pe plan local. Pe de altă parte, în Hotărârea din 11 iunie 2009, *Last Minute Network/OAPI – Last Minute Tour (LAST MINUTE TOUR)* (T-114/07 și T-115/07, nepublicată încă), Tribunalul a subliniat că, în cadrul aplicării dispoziției menționate mai sus, camera de recurs era obligată să ia în considerare atât legislația statului membru în cauză aplicabilă în temeiul trimiterii efectuate de această dispoziție, cât și jurisprudența națională pertinentă.

În plus, în Hotărârea din 14 mai 2009, *Fiorucci/OAPI – Edwin (ELIO FIORUCCI)*, (T-165/06, nepublicată încă, în recurs), Tribunalul a verificat dacă cerințele de aplicare a articolului 52 alineatul (2) din Regulamentul nr. 40/94 fuseseră respectate de camera de recurs a OAPI. În speță, domnul Elio Fiorucci solicita în special declararea nulității mărcii ELIO FIORUCCI, prevalându-se de dreptul său la nume, protejat de dreptul italian. După ce a amintit că, în temeiul acestei dispoziții, OAPI poate să declare nulitatea unei mărci comunitare în cazul în care utilizarea ei poate fi interzisă în temeiul, printre altele, al unui drept la nume protejat de un drept național, Tribunalul constată că protecția garantată de dispoziția italiană pertinentă nu este exclusă atunci când numele persoanei în cauză a dobândit o notorietate datorită unei activități comerciale pe care o exercită.

Pe de altă parte, Hotărârea din 30 iunie 2009, *Danjaq/OAPI – Mission Productions (Dr. No)* (T-435/05, nepublicată încă), a permis Tribunalului să precizeze că unul și același semn poate fi protejat în calitate de operă intelectuală originală prin dreptul de autor și în calitate de indicație a originii comerciale a produselor și a serviciilor vizate prin dreptul mărcilor. Tribunalul amintește că aceste două drepturi exclusive sunt întemeiate pe calități distincte, și anume, pe de o parte, originalitatea unei creații și, pe de altă parte, aptitudinea unui semn de a distinge originea comercială menționată. Astfel, chiar dacă titlul unui film poate fi protejat de anumite legislații naționale în calitate de creație artistică independent de protecția acordată filmului însuși, acesta nu poate beneficia automat de protecția recunoscută mărcilor. Prin urmare, chiar presupunând că semnele Dr. No și Dr. NO permit să distingă filmul cu acest titlu de celelalte filme din seria „James Bond”, aceasta nu permite să se demonstreze că astfel de semne indicau originea comercială a produselor și a serviciilor vizate.

În sfârșit, Tribunalul a clarificat regulile privitoare la proba utilizării serioase a mărcii anterioare în cadrul unei proceduri de declarare a nulității. În Hotărârea din 12 iunie 2009, *Harwin International/OAPI – Cuadrado (Pickwick COLOUR GROUP)* (T-450/07, nepublicată încă), Tribunalul a precizat că OAPI era obligat să examineze problema privind dovada utilizării serioase a mărcii anterioare chiar dacă titularul mărcii comunitare pentru care s-a solicitat declararea nulității nu a formulat o cerere specifică în acest sens, dar contesta elementele de probă prezentate în acest scop de titularul mărcii anterioare.

3. Cauze de decădere

În temeiul articolului 50 din Regulamentul nr. 40/94, titularul mărcii comunitare poate să fie decăzut din drepturi, în special în cazul în care utilizarea mărcii poate induce în eroare publicul în ceea ce privește natura, calitatea sau proveniența geografică a produselor sau a serviciilor vizate.

În această privință, în Hotărârea *ELIO FIORUCCI*, citată anterior, Tribunalul a apreciat că identitatea dintre o marcă și un patronim nu este suficientă pentru a concluziona că publicul vizat crede că persoana al cărei patronim constituie marca a desenat produsele care privesc această marcă, publicul respectiv știind că, în spatele fiecărei mărci constituite dintr-un patronim, nu se ascunde în mod obligatoriu un stilist care poartă același nume. Pentru ca articolul 50 din Regulamentul nr. 40/94 să poată fi aplicat, persoana interesată trebuie să dovedească faptul că marca a fost utilizată în mod înșelător sau că este clară existența unui risc suficient de grav de înșelăciune, ceea ce nu s-a demonstrat în speță.

În Hotărârea din 10 decembrie 2009, *Stella Kunststofftechnik/OAPI – Stella Pack (Stella)* (T-27/09, nepublicată încă), Tribunalul a precizat de asemenea obiectul și efectele respective ale procedurilor de decădere și de opoziție. Tribunalul arată în special că dispozițiile pertinente nu prevăd că o procedură de opoziție inițiată în temeiul unei mărci anterioare și aflată încă pe rol poate exercita vreo influență în ceea ce privește admisibilitatea și chiar desfășurarea unei proceduri de decădere privitoare la această marcă. Astfel, procedurile de opoziție și de decădere sunt două proceduri specifice și autonome: opoziția urmărește să împiedice, cu anumite condiții, o cerere de înregistrare a mărcii în temeiul existenței unei mărci anterioare, respingerea unei opoziții neavând consecința decăderii mărcii vizate, în timp ce o decădere nu poate fi obținută decât în temeiul inițierii unei proceduri în acest scop.

4. Aspecte de formă și de procedură

Având în vedere că, în acest an, jurisprudența a fost deosebit de bogată în ceea ce privește aspectele de formă și de procedură, este necesar să ne limităm la a cita principalele contribuții.

În primul rând, Hotărârea din 14 octombrie 2009, *Ferrero/OAPI – Tirol Milch (TiMi KiNDERJOGHURT)* (T-140/08, nepublicată încă, în recurs), prezintă o importanță specială, întrucât a permis Tribunalului să precizeze valoarea, în contextul unei proceduri de declarare a nulității, a aprecierilor efectuate și a concluziilor reținute de o cameră de recurs a OAPI într-o decizie anterioară, pronunțată în cadrul unei proceduri de opoziție între aceleași părți și cu privire la aceeași marcă comunitară. În special, s-a apreciat că nu erau aplicabile nici principiul autorității de lucru judecat, având în vedere că procedurile de pe rolul OAPI sunt administrative și că dispozițiile relevante nu prevăd o regulă în acest sens, nici principiile securității juridice și protecției încrederii legitime, întrucât Regulamentul nr. 40/94 nu exclude posibilitatea unei proceduri de declarare a nulității în urma respingerii unei proceduri de opoziție.

În al doilea rând, în ceea ce privește consecințele pentru OAPI ale anulării unei decizii a camerei de recurs, Tribunalul a arătat în Hotărârea din 25 martie 2009, *Kaul/OAPI – Bayer (ARCOL)* (T-402/07, nepublicată încă, în recurs), că OAPI trebuia să se asigure că recursul repus pe rol în urma anulării menționate se finalizează prin pronunțarea unei noi decizii, adoptată eventual de aceeași cameră. Tribunalul precizează că, în cazul în care, ca în speță, hotărârea de anulare nu a statuat asupra caracterului similar sau nesimilar al mărcilor în conflict, camera de recurs trebuie să reexamineze acest aspect, indiferent de poziția adoptată în decizia anterioară anulată.

În al treilea rând, Tribunalul a precizat întinderea obligației de motivare a deciziilor camerelor de recurs atunci când o marcă vizează mai multe produse sau servicii. În Hotărârea din 2 aprilie 2009, *Zuffa/OAPI (ULTIMATE FIGHTING CHAMPIONSHIP)* (T-118/06, nepublicată încă), Tribunalul a arătat că nu era posibil să se efectueze o motivare globală pentru o serie de produse sau servicii decât atunci când există între ele un raport suficient de direct și de concret pentru a permite ca ansamblul considerațiilor care constituie motivarea deciziei în cauză, pe de o parte, să explice suficient raționamentul urmat de camera de recurs pentru fiecare dintre produsele și serviciile din această categorie și, pe de altă parte, să fie aplicabile fără distincție fiecărui produs și serviciu vizat. În Hotărârea din 20 mai 2009, *CFCMCEE/OAPI (P@YWEB CARD și PAYWEB CARD)* (T-405/07 și T-406/07, nepublicată încă, în recurs), Tribunalul a adăugat de asemenea că o motivare globală trebuie totuși să permită instanței să își exercite controlul. Pe de altă parte, în cazul în care o decizie nu conține nici măcar un început de motivare cu privire la motivele pentru care OAPI a considerat că anumite produse făceau parte dintr-un grup omogen, nu este permisă completarea motivării pe parcursul procesului.

În al patrulea rând, în Hotărârea din 3 iunie 2009, *Frosch Touristik/OAPI – DSR touristik (FLUGBÖRSE)* (T-189/07, nepublicată încă, în recurs), Tribunalul a precizat că numai data depunerii cererii de înregistrare, și nu cea a înregistrării, era relevantă pentru examinarea pe care OAPI trebuie să o efectueze în cadrul unei proceduri de declarare a nulității în care se invocă faptul că o marcă comunitară nu îndeplinește condițiile prevăzute la articolul 7 din Regulamentul nr. 40/94. Astfel, această abordare evită creșterea probabilității ca o marcă să își piardă caracterul înregistrabil în funcție de durata procedurii de înregistrare.

În al cincilea rând, în Hotărârea din 7 mai 2009, *Omnicare/OAPI – Astellas Pharma (OMNICARE)* (T-277/06), în Hotărârea din 12 mai 2009, *Jurado Hermanos/OAPI (JURADO)* (T-410/07), în Hotărârea din 13 mai 2009, *Aurelia Finance/OAPI (AURELIA)* (T-136/08), și în Hotărârea din 23 septembrie 2009, *Evets/OAPI (DANELECTRO și QWIK TUNE)* (T-20/08 și T-21/08, în recurs) (nepublicate încă), Tribunalul s-a pronunțat cu privire la domeniul de aplicare al articolului 78 din Regulamentul nr. 40/94, referitor la *restitutio in integrum*, articol potrivit căruia solicitantul sau titularul unei mărci comunitare sau orice altă parte la o procedură în fața OAPI care nu a respectat un termen poate, în anumite condiții, să fie repus în drepturi. În special, în prima și în a patra hotărâre menționate mai sus, Tribunalul a precizat că această dispoziție era aplicabilă termenului de contestare a unei decizii în fața camerei de recurs, dar nu și termenului de introducere a unei cereri de *restitutio in integrum* de sine stătătoare. În plus, în cadrul celei de a doua decizii, Tribunalul a clarificat noțiunea de parte la procedură, în timp ce, în cuprinsul celei de a treia decizii, a stabilit că, în cazul în care titularul unei mărci delegă sarcinile administrative legate de reînnoirea acesteia unei societăți specializate în domeniu, trebuie să se asigure că aceasta din urmă prezintă garanțiile necesare care permit să se prezume o executare corespunzătoare a acestor sarcini. În special, în cazul în care această societate instalează un sistem informatic de semnalare a termenelor, acesta trebuie să prevadă un mecanism de detectare și de corectare a eventualelor erori.

În sfârșit, în ceea ce privește decizia de revocare adoptată de o instanță a OAPI în scopul de a corecta o eroare care afecta partea privitoare la cheltuieli dintr-o decizie adoptată anterior de aceeași instanță, Tribunalul a afirmat, în Hotărârea din 1 iulie 2009, *Okalux/OAPI – Messe Düsseldorf (OKATECH)* (T-419/07, nepublicată încă), că, întrucât această revocare nu putea să fie decât parțială, termenul de introducere a acțiunii trebuia să fie calculat prin raportare la prima decizie.

Mediu – Sistem de comercializare a cotelor de emisie de gaze cu efect de seră

În Hotărârea din 23 septembrie 2009, *Estonia/Comisia* (T-263/07, nepublicată încă, în recurs), și în Hotărârea *Polonia/Comisia* (T-183/07, nepublicată încă, în recurs), Tribunalul a consacrat evoluții importante cu privire la repartizarea competențelor între statele membre și Comisie în cadrul elaborării planurilor naționale de alocare a cotelor de emisii (denumite în continuare „PNA”) ale statelor membre și în cadrul verificării de către Comisie a conformității acestor PNA cu criteriile prevăzute de Directiva 2003/87/CE²³.

În speță, în deciziile atacate, Comisia constatare că PNA al Republicii Polone și cel al Republicii Estonia erau incompatibile cu anumite criterii prevăzute de Directiva 2003/87 și precizase că nu urma să formuleze obiecții împotriva acestor PNA cu condiția efectuării anumitor modificări. Statele membre în cauză au susținut în fața Tribunalului că, prin fixarea unui plafon de cote de gaze cu efect de seră dincolo de care respectivele PNA ar fi respinse și prin faptul că a substituit, în acest cadru, metoda sa de analiză celei reținute de statul membru, Comisia încălcăse repartizarea competențelor prevăzute de Directiva 2003/87. Tribunalul admite aceste pretenții și anulează deciziile atacate.

Tribunalul observă că reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră are o importanță primordială în cadrul luptei împotriva încălzirii climatice, fenomen care reprezintă una dintre cele mai mari amenințări sociale, economice și de mediu cu care se confruntă lumea la ora actuală. Urmărirea acestui obiectiv nu poate totuși justifica menținerea în vigoare a deciziei de respingere a unui PNA în ipoteza în care acest act ar fi fost adoptat cu încălcarea competențelor atribuite de Directiva 2003/87 statelor membre și, respectiv, Comisiei.

Tribunalul amintește că, în temeiul articolului 249 al treilea paragraf CE, directiva menționată este obligatorie pentru statele destinate cu privire la rezultatul care trebuie atins, dar le lasă o libertate de acțiune în ceea ce privește forma și mijloacele adecvate în acest sens. Revine Comisiei, în cadrul exercitării competenței sale de control, sarcina de a demonstra că instrumentele utilizate de statul membru în acest scop contravin dreptului comunitar. O aplicare riguroasă a acestor principii este primordială pentru asigurarea respectării principiului subsidiarității, în temeiul căruia Comunitatea nu intervine în domeniile care nu sunt de competența sa exclusivă decât în cazul și în măsura în care obiectivele urmărite nu pot să fie realizate într-un mod satisfăcător de statele membre.

În plus, Tribunalul arată că rezultă în mod clar din dispozițiile Directivei 2003/87 că, pe de o parte, statul membru este singurul competent să elaboreze PNA și să adopte decizii finale de stabilire a cantității totale de cote pe care le va aloca pentru fiecare perioadă de cinci ani, precum și de repartizare a acestei cantități între operatorii economici, iar, pe de altă parte, Comisia beneficiază, la rândul ei, de o atribuție de control al PNA menționat prin raportare la criteriile stabilite de directiva menționată, statul membru nefiind autorizat să aloce cotele decât dacă modificările planului propuse în urma refuzului inițial al Comisiei au fost acceptate de aceasta. În plus, Tribunalul evidențiază dreptul Comisiei de a aduce critici referitoare la incompatibilitățile constatate și de a formula propuneri pentru a permite statului membru să își modifice PNA astfel încât să devină compatibil cu criteriile menționate.

²³ Directiva 2003/87/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 13 octombrie 2003 de stabilire a unui sistem de comercializare a cotelor de emisie de gaze cu efect de seră în cadrul Comunității și de modificare a Directivei 96/61/CE a Consiliului (JO L 275, p. 32, Ediție specială, 15/vol. 10, p. 78).

Cu toate acestea, Tribunalul consideră că, precizând o anumită cantitate de cote și respingând PNA ale statelor membre în cauză în măsura în care cantitatea totală de cote propusă depășește acest prag, Comisia depășise limitele competenței de control pe care i-o conferă Directiva 2003/87, astfel încât revine numai statului membru sarcina de a stabili această cantitate.

De asemenea, deși Comisia poate elabora propriul său model ecologic și economic pentru a verifica dacă PNA ale diverselor state membre sunt compatibile cu criteriile stabilite de Directiva 2003/87, exercițiu în cadrul căruia dispune de o putere largă de apreciere, aceasta nu poate, în schimb, pretinde înlăturarea datelor înscrise într-un PNA și înlocuirea lor cu datele obținute prin propria sa metodă de evaluare, în caz contrar atribuindu-și o veritabilă competență de uniformizare care nu îi este conferită de directiva menționată. Tribunalul observă de asemenea că, în cadrul elaborării PNA, statul membru era obligat să aleagă, în ceea ce privește politicile care trebuie adoptate, metoda care trebuie utilizată și datele de care trebuie să se țină seama pentru anticiparea evoluției previzibile a emisiilor, controlul Comisiei cu privire la aceste opțiuni limitându-se la verificarea caracterului credibil și suficient al datelor și al parametrilor pe care acestea se întemeiază.

Prin urmare, Tribunalul apreciază că, prin faptul că a substituit metoda sa de analiză celei utilizate de statele membre în cauză, în loc să se limiteze la a controla compatibilitatea PNA cu criteriile stabilite de Directiva 2003/87 prin raportare, eventual, la datele care rezultă din propria metodă, Comisia a depășit prerogativele care îi sunt conferite de această directivă.

Politica externă și de securitate comună

1. Lupta împotriva terorismului

În Hotărârea din 30 septembrie 2009, *Sison/Consiliul* (T-341/07, nepublicată încă), Tribunalul a amintit, în primul rând, principiile rezultate din Hotărârile Organisation des Modjahedines du peuple d'Iran/Consiliul²⁴ și *Sison/Consiliul*²⁵, referitoare la obligația de motivare a deciziilor de înghețare a fondurilor unor persoane implicate în activități teroriste. Atât motivarea unei decizii inițiale de înghețare a fondurilor, cât și motivarea deciziilor subsecvente trebuie să privească nu numai condițiile legale de aplicare a Regulamentului nr. 2580/2001²⁶, în special existența unei decizii naționale adoptate de o autoritate competentă, ci și motivele specifice și concrete pentru care Consiliul consideră că persoana interesată trebuie să facă obiectul unei măsuri de înghețare a fondurilor. Pe de altă parte, puterea de apreciere largă de care dispune Consiliul în ceea ce privește elementele care trebuie luate în considerare în vederea adoptării sau a menținerii unei măsuri de înghețare a fondurilor cuprinde și evaluarea amenințării pe care o persoană sau o entitate care a săvârșit în trecut acte de terorism continuă să o reprezinte, în pofida suspendării activităților teroriste pe o perioadă mai lungă sau mai scurtă. În aceste condiții, nu se poate impune Consiliului să indice într-un mod mai specific modul în care înghețarea fondurilor persoanei interesate contribuie, concret, la combaterea terorismului sau să furnizeze probe care să urmărească demonstrarea faptului că persoana interesată și-ar putea utiliza fondurile pentru a săvârși sau a facilita în viitor săvârșirea unor acte de terorism.

²⁴ Hotărârea din 12 decembrie 2006, T-228/02, Rec., p. II-4665.

²⁵ Hotărârea din 11 iulie 2007, T-47/03, nepublicată.

²⁶ Regulamentul (CE) nr. 2580/2001 al Consiliului din 27 decembrie 2001 privind măsuri restrictive specifice îndreptate împotriva anumitor persoane și entități în vederea combaterii terorismului (JO L 344, p. 70, Ediție specială, 18/vol. 1, p. 169).

În al doilea rând, după ce a amintit condițiile aplicării unei decizii de înghețare a fondurilor, regulile referitoare la sarcina probei, care revine în acest context Consiliului, și întinderea controlului jurisdicțional în acest domeniu, Tribunalul arată că, având în vedere atât termenii, contextul și obiectivele dispozițiilor în discuție, cât și rolul major al autorităților naționale în procesul de înghețare a fondurilor, o decizie de „inițiere a unor cercetări sau a urmăririi penale” trebuie, pentru a fi invocată în mod valabil de Consiliu, să se înscrie în cadrul unei proceduri naționale care să vizeze direct și în principal aplicarea unei măsuri de tip preventiv sau represiv împotriva persoanei interesate, pentru combaterea terorismului și ca urmare a implicării sale în acesta. Nu îndeplinește această cerință decizia unei autorități judiciare naționale care se pronunță doar cu titlu accesoriu și incident asupra implicării posibile a persoanei interesate într-o asemenea activitate, în cadrul unei contestații care privește, de exemplu, drepturile și obligațiile sale cu caracter civil.

În plus, Tribunalul precizează că, atunci când Consiliul are în vedere adoptarea sau menținerea, după reexaminare, a unei măsuri de înghețare a fondurilor, întemeiată pe Regulamentul nr. 2580/2001, pe baza unei decizii naționale de „inițiere a cercetărilor sau a urmăririi penale” în privința unui act de terorism, acesta nu poate face abstracție de dezvoltările ulterioare ale acestor cercetări sau ale acestei urmăriri penale. Astfel, este posibil ca o activitate de cercetare întreprinsă de poliție sau de serviciul de siguranță să fie închisă fără a determina nicio consecință pe plan judiciar întrucât nu a permis strângerea unor probe suficiente sau ca o cercetare judecătorească să facă obiectul unei nepronunțări asupra fondului pentru aceleași motive. De asemenea, o decizie de urmărire penală poate fi urmată de încetarea urmăririi penale sau de o achitare pe plan penal. Ar fi inadmisibil să nu fie luate în considerare de Consiliu asemenea elemente, care fac parte din ansamblul datelor pertinente de care trebuie să se țină seama pentru aprecierea situației. A decide în mod diferit ar conduce la conferirea, în favoarea Consiliului și a statelor membre, a puterii exorbitante de a îngheța pentru o perioadă nedeterminată fondurile unei persoane, în afara oricărui control jurisdicțional și indiferent de modul de finalizare a procedurilor judiciare care au fost eventual derulate.

2. Combaterea proliferării nucleare

În cauzele *Melli Bank/Consiliul* (Hotărârea din 9 iulie 2009, T-246/08 și T-332/08, nepublicată încă, în recurs) și *Bank Melli Iran/Consiliul* (Hotărârea din 14 octombrie 2009, T-390/08, nepublicată încă, în recurs), soluționate potrivit procedurii accelerate, Tribunalul a examinat, pentru prima dată, acțiuni împotriva unor măsuri de înghețare a fondurilor adoptate în cadrul măsurilor restrictive instituite pentru a face presiuni asupra Republicii Islamice Iran în scopul ca aceasta să pună capăt activităților nucleare ce prezintă un risc de proliferare și dezvoltării vectorilor de transport de arme nucleare.

Sistemul în cauză își are originea într-o rezoluție a Consiliului de Securitate al Națiunilor Unite, pusă în aplicare prin Regulamentul (CE) nr. 423/2007²⁷, care prevede înghețarea fondurilor persoanelor, ale entităților sau ale organismelor enumerate de Consiliul de Securitate, precum și înghețarea fondurilor entităților deținute sau controlate de entități care au fost identificate că participă, fiind asociate în mod direct sau furnizând sprijin, la proliferarea nucleară. În temeiul acestui regulament, o bancă iraniană și filiala sa din Regatul Unit, deținută 100 % de societatea-mamă, au făcut obiectul unor decizii de înghețare a fondurilor, având în vedere presupusul lor rol de a facilita activitățile sensibile ale Republicii Islamice Iran, cu ocazia a numeroase achiziții de materiale sensibile pentru programul iranian de rachete balistice și pentru cel nuclear și a furnizării de servicii financiare.

²⁷ Regulamentul (CE) nr. 423/2007 al Consiliului din 19 aprilie 2007 privind măsuri restrictive împotriva Iranului (JO L 103, p. 1).

Chiar dacă, în cadrul acestor hotărâri, Tribunalul s-a întemeiat pe principiile deja conturate în cadrul jurisprudenței referitoare la înghețarea fondurilor în domeniul combaterii terorismului, acesta a adus de asemenea câteva contribuții specifice.

Pe de o parte, ca răspuns la excepția de nelegalitate invocată de Melli Bank plc cu privire la Regulamentul nr. 423/2007, în sensul că acesta ar încălca principiul proporționalității, Tribunalul a amintit că legalitatea interzicerii unei activități economice este subordonată condiției ca măsurile de interzicere să fie adecvate și necesare realizării obiectivelor urmărite în mod legitim prin reglementarea în cauză, având în vedere că, atunci când este posibilă alegerea între mai multe măsuri adecvate, trebuie să se recurgă la cea mai puțin constrângătoare și că inconveniente cauzate nu trebuie să fie disproporționate în raport cu scopurile vizate²⁸. Tribunalul precizează că Regulamentul nr. 423/2007 are ca obiectiv să împiedice proliferarea nucleară, precum și finanțarea acesteia și să exercite în acest mod o presiune asupra Republicii Islamice Iran pentru ca aceasta să pună capăt activităților respective. Obiectivul amintit se înscrie în cadrul mai general al eforturilor legate de menținerea păcii și securității internaționale și este, în consecință, legitim. În plus, înghețarea fondurilor entităților care aparțin sau care sunt controlate de o entitate care a fost identificată că participă la proliferarea nucleară este legată de acest obiectiv, atât timp cât există un risc deloc neglijabil ca o astfel de entitate să exercite o presiune asupra entităților care îi aparțin sau care sunt controlate de ea pentru a eluda efectele măsurilor care o vizează, determinându-le fie să îi transfere direct sau indirect fondurile lor, fie să efectueze tranzacții pe care nu le poate efectua ea însăși din cauza înghețării fondurilor. În sfârșit, din jurisprudență reiese că dreptul de proprietate și dreptul de a exercita o activitate economică nu sunt prerogative absolute și că exercitarea lor poate face obiectul unor restricții justificate de obiective de interes general urmărite de Comunitate. Importanța obiectivelor urmărite de reglementarea în litigiu este de natură să justifice consecințele negative, chiar considerabile, pentru anumiți agenți economici²⁹. Tribunalul arată că libertatea de a exercita o activitate economică, precum și dreptul de proprietate al instituțiilor bancare în cauză sunt restrânse într-o măsură considerabilă prin înghețarea fondurilor, în măsura în care acestea nu pot dispune de fondurile lor situate pe teritoriul Comunității sau deținute de resortisanți comunitari, cu excepția situației în care dispun de autorizații speciale, iar sucursalele lor domiciliat pe teritoriul menționat nu pot încheia noi tranzacții cu clienții lor. Cu toate acestea, Tribunalul consideră că, dată fiind importanța primordială a menținerii păcii și securității internaționale, inconveniente cauzate nu sunt disproporționate în raport cu scopurile urmărite.

Pe de altă parte, în cea de a doua hotărâre menționată mai sus, Tribunalul a adus precizări importante cu privire la obligația de a aduce la cunoștința persoanelor în cauză motivele unor măsuri care, chiar dacă sunt generale, le privesc direct și individual și pot restrânge exercitarea drepturilor lor fundamentale. Tribunalul consideră că incumbă Consiliului, în măsura în care este posibil, obligația de a aduce măsurile de înghețare a fondurilor la cunoștința entităților vizate printr-o notificare individuală. Astfel, principiul conform căruia nimeni nu poate invoca necunoașterea legii nu poate fi invocat în ipoteza în care actul în cauză are, în privința persoanei în cauză, natura unui act individual. Or, în speță, Consiliul nu a procedat la o notificare individuală, deși cunoștea adresa sediului reclamantei. Tribunalul consideră, așadar, că obligația de a aduce la cunoștință reclamantei motivele deciziei atacate nu a fost respectată de Consiliu. Cu toate acestea, din dosar rezultă că, în speță, Comisia bancară franceză a informat sucursala reclamantei din Paris în legătură cu adoptarea deciziei atacate și cu publicarea sa în Jurnalul Oficial, realizată în aceeași zi. Astfel, aceasta a fost informată în timp util și dintr-o sursă oficială atât despre adoptarea deciziei atacate, cât și despre posibilitatea de a consulta motivarea deciziei menționate în Jurnalul Oficial,

²⁸ Hotărârea Curții din 13 noiembrie 1990, Fedesa și alții, C-331/88, Rec., p. I-4023, punctul 13.

²⁹ A se vedea în acest sens Hotărârea Curții din 30 iulie 1996, Bosphorus, C-84/95, Rec., p. I-3953, punctele 21-23.

astfel încât, în aceste împrejurări excepționale, neregularitatea constatată nu justifică anularea deciziei atacate.

Autorizație de introducere pe piață a produselor fitosanitare

În cursul anului 2009, Tribunalul a pronunțat mai multe hotărâri privind decizii ale Comisiei adoptate în temeiul Directivei 91/414, care stabilește regimul comunitar aplicabil autorizării și retragerii autorizației de introducere pe piață (denumite în continuare „AIP”) a produselor fitosanitare. În pofida caracterului deosebit de tehnic al acestui contencios, este necesar să se menționeze două hotărâri în care Tribunalul și-a întemeiat raționamentul pe consecințele care trebuie deduse din principiul precauției.

În Hotărârea din 3 septembrie 2009, *Cheminova și alții/Comisia* (T-326/07, nepublicată încă), Tribunalul a amintit că articolul 5 alineatul (1) litera (b) din Directiva 91/414 prevede că, pentru ca o substanță activă să poată fi autorizată, trebuie să se poată estima, având în vedere stadiul cunoștințelor științifice și tehnice, că utilizarea produselor fitosanitare care conțin substanța activă în cauză, în urma unei aplicări pe baza bunelor practici fitosanitare, nu are efect nociv asupra sănătății umane sau animale și nu are influențe negative asupra mediului. Interpretând această dispoziție în lumina principiului precauției, Tribunalul precizează că, în ceea ce privește sănătatea umană, existența unor indicii serioase care, fără a înlătura incertitudinea științifică, permit în mod rezonabil existența unei îndoieli cu privire la inocuitatea unei substanțe se opune, în principiu, autorizării acestei substanțe. Astfel, din referința făcută de Directiva 91/414 la „stadiul cunoștințelor științifice și tehnice” nu se poate deduce că întreprinderile care au notificat o substanță activă și care sunt confruntate cu probabilitatea unei decizii de neînscrisere a acestei substanțe printre substanțele autorizate ar trebui să beneficieze de posibilitatea de a prezenta studii și date noi atât timp cât persistă îndoiele privind inocuitatea substanței active respective. O asemenea interpretare ar fi contrară obiectivului unui nivel ridicat de protecție a sănătății umane și animale, precum și a mediului, în sensul că aceasta ar echivala cu acordarea unui drept de veto în raport cu o eventuală decizie de a nu autoriza substanța respectivă părții care a notificat substanța activă, căreia îi revine, pe de o parte, sarcina probei inocuității substanței și care, pe de altă parte, cunoaște cel mai bine substanța în discuție.

De asemenea, în Hotărârea din 19 noiembrie 2009, *Denka International/Comisia* (T-334/07, nepublicată încă), Tribunalul a amintit că, în temeiul principiului precauției, atunci când subzistă îndoiele științifice în ceea ce privește existența sau întinderea unor riscuri pentru sănătatea umană, instituțiile comunitare pot adopta măsuri de protecție fără a trebui să aștepte ca realitatea și gravitatea acestor riscuri să fie pe deplin demonstrate³⁰. Mai mult, într-un context de incertitudine științifică, nu se poate pretinde ca o evaluare a riscurilor să furnizeze în mod obligatoriu instituțiilor comunitare probe științifice concludente cu privire la realitatea riscului și la gravitatea eventualelor efecte adverse în cazul realizării acestui risc. Arătând că dosarul depus de reclamantă prezenta lacune, astfel încât nu se putea ajunge la nicio concluzie fiabilă în ceea ce privește proprietățile genotoxice și cancerigene ale dichlorvosului, Tribunalul concluzionează că, având în vedere datele toxicologice disponibile, îndoielele în privința inocuității acestei substanțe și lacunele dosarului, Comisia nu a săvârșit o eroare vădită de apreciere prin adoptarea deciziei atacate.

³⁰ Hotărârea Curtii din 5 mai 1998, *Regatul Unit/Comisia*, C-180/96, Rec., p. I-2265, punctul 99, și Hotărârea Tribunalului din 11 septembrie 2002, *Pfizer Animal Health/Consiliul*, T-13/99, Rec., p. II-3305, punctul 139.

Accesul la documentele instituțiilor

Cauzele *Borax Europe/Comisia* (Hotărârile din 11 martie 2009, T-121/05 și T-166/05, nepublicate) au determinat Tribunalul să aducă precizări în ceea ce privește excepțiile de la dreptul de acces la documentele deținute de instituții, privitoare, pe de o parte, la protecția vieții private și a integrității persoanei și, pe de altă parte, la protecția procesului decizional.

În speță, reclamantei i-a fost refuzată comunicarea unor documente și înregistrări sonore ale unor reuniuni care priveau, în special, comentarii și rapoarte ale unor experți și ale unor reprezentanți ai industriei, emise în cadrul unei proceduri de clasificare a acidului boric și a boraților, în urma căreia Comisia a publicat concluziile finale ale experților menționați, conform cărora se recomandă clasificarea acestor produse ca substanțe toxice. Pentru a justifica acest refuz, Comisia a arătat în special că divulgarea respectivelor documente ar constitui o încălcare a dreptului la protecția datelor personale care rezultă din Regulamentul (CE) nr. 45/2001³¹ și ar permite identificarea experților, aceștia riscând să suporte presiuni externe ca urmare a mizei economice în cauză. Tribunalul anulează deciziile atacate în special pentru că, în speță, Comisia nu a furnizat explicații cu privire la modul în care accesul la documentele în discuție putea să afecteze concret și efectiv interesele protejate de excepția în cauză.

În prealabil, Tribunalul precizase că, în speță, Comisia nu poate să își întemeieze refuzul pe asigurarea pe care pretinde că a dat-o experților în sensul că se puteau exprima în nume personal și că identitatea și opinia lor nu vor fi divulgate. Astfel, obligația de confidențialitate de care Comisia pretinde că este ținută față de experți, fiind asumată între aceștia și instituția menționată, nu este opozabilă față de Borax, ale cărei drepturi de acces la documente sunt garantate în condițiile și în limitele stabilite de Regulamentul nr. 1049/2001. În plus, o decizie prin care se refuză accesul la documente deținute de o instituție nu poate să fie întemeiată exclusiv pe excepțiile prevăzute la articolul 4 din Regulamentul nr. 1049/2001, astfel încât instituția în cauză nu poate să opună un astfel de refuz prevalându-se de un angajament asumat față de participanții la reuniune atunci când acest angajament nu poate să fie justificat de una dintre aceste excepții. Or, Comisia nu explică motivele pentru care identificarea experților ar aduce atingere vieții lor private sau ar încălca Regulamentul nr. 45/2001 și nu a identificat într-un mod corespunzător cerințelor legale un risc suficient de previzibil ca revelarea opiniei lor să îi expună unor presiuni exterioare nejustificate care ar aduce atingere integrității lor, și aceasta cu atât mai puțin cu cât omisiunea numelor experților și a originii lor era, în orice caz, de natură să înlăture orice risc eventual în această privință.

Pe de altă parte, Tribunalul subliniază că, deși legiuitorul a prevăzut o excepție specifică la dreptul de acces al publicului la documentele instituțiilor în ceea ce privește avizele juridice, acesta nu a procedat în același mod pentru celelalte avize, în special avizele cu caracter științific, precum cele exprimate în înregistrările în litigiu. Atât timp cât, potrivit jurisprudenței, nu se poate considera că există o necesitate generală de confidențialitate în ceea ce privește avizele serviciului juridic al Consiliului privitoare la aspecte legislative³², același principiu trebuie să fie aplicat pentru avizele în litigiu, pentru care legiuitorul comunitar nu a prevăzut o excepție specifică și cărora li se aplică normele generale în ceea ce privește dreptul de acces al publicului la documente. Rezultă de aici că avizele cu caracter științific primite de o instituție în vederea elaborării unui text legislativ trebuie, în principiu, să fie divulgate, chiar dacă sunt de natură să suscite polemici sau să descurajeze

³¹ Regulamentul (CE) nr. 45/2001 al Parlamentului European și al Consiliului din 18 decembrie 2000 privind protecția persoanelor fizice cu privire la prelucrarea datelor cu caracter personal de către instituțiile și organele comunitare și privind libera circulație a acestor date (JO 2001, L 8, p. 1, Ediție specială, 13/vol. 30, p. 142).

³² Hotărârea Curții din 1 iulie 2008, Suedia și Turco/Consiliul, C-39/05 P și C-52/05 P, Rep., p. I-4723, punctul 57.

persoanele care le-au formulat să contribuie la procesul decizional al acestei instituții. Riscul, invocat de Comisie, ca o dezbatere publică provocată de divulgarea opiniei lor să incite experții să nu mai participe la procesul decizional este inerent normei prin care se recunoaște principiul accesului la documentele care cuprind avize destinate utilizării interne în cadrul consultărilor și al deliberărilor preliminare.

II. Contenciosul despăgubirii

1. Admisibilitate

Potrivit jurisprudenței, acțiunea în despăgubire prevăzută la articolul 235 CE este o acțiune autonomă și nu se poate deduce inadmisibilitatea unei astfel de acțiuni, în cazul în care urmărește să conteste un act, din inadmisibilitatea unei acțiuni în anulare introduse împotriva acestui act. Astfel, nu este inadmisibilă acțiunea unor particulari prin care se urmărește angajarea responsabilității Comunității pentru nelegalitatea unui act normativ³³ numai pentru motivul că respectivii particulari nu ar fi direct și individual vizați de acest act.

În Ordonanța din 30 septembrie 2009, *Ivanov/Comisia* (T-166/08, nepublicată încă, în recurs), Tribunalul a precizat limitele autonomiei dintre acțiunea în anulare și acțiunea în despăgubire, arătând că independența acestor tipuri de acțiuni nu poate să aibă drept consecință posibilitatea unui justițiabil care a lăsat să expire termenul pentru exercitarea unei acțiuni prevăzute la articolul 230 al cincilea paragraf CE de a evita prescrierea încercând să obțină, pe calea unei acțiuni în despăgubire, beneficiul pe care l-ar fi obținut dacă ar fi introdus o acțiune în anulare în termen. În consecință, prescrierea dreptului de a formula o cerere de anulare, care are un caracter de ordin public, determină prescrierea dreptului de a formula o cerere de despăgubiri strâns legată de cererea de anulare. Astfel, o acțiune în despăgubire trebuie să fie declarată inadmisibilă atunci când urmărește, în realitate, retragerea unei decizii individuale devenite definitive și când ar avea ca efect, în cazul admiterii, să anihileze efectele juridice ale acestei decizii. Cu toate acestea, Tribunalul subliniază că rămâne admisibilă contestarea de către reclamant, pe calea unei acțiuni în despăgubire, a erorilor care rezultă din comportamentul unei instituții atunci când acesta se manifestă ulterior deciziilor a căror nelegalitate nu a fost contestată cu respectarea termenului de introducere a acțiunii.

Pe de altă parte, în Hotărârea din 18 decembrie 2009, *Arizmendi și alții/Consiliul și Comisia* (T-440/03, nepublicată încă), Tribunalul a consacrat evoluții novatoare cu privire la problema admisibilității unei acțiuni având ca obiect repararea daunelor pretins suferite ca urmare a trimerii de către Comisie către un stat membru a unui aviz motivat prin care se constată că acesta nu și-a îndeplinit obligațiile care îi reveneau în temeiul reglementării comunitare aplicabile. În speță, ca urmare a acestui aviz motivat, Republica Franceză a abrogase monopolul legal deținut de brokerii interpreți și de conductorii de nave, aceștia formând un grup beneficiar al unui statut hibrid, care combina statutul de funcționar public, ce are monopolul anumitor operațiuni, și pe cel de comerciant.

Potrivit unei jurisprudențe constante, o acțiune în despăgubire întemeiată pe abținerea Comisiei de a iniția o procedură de constatare a neîndeplinirii obligațiilor în temeiul articolului 226 CE este inadmisibilă. Astfel, în măsura în care Comisia nu este obligată să inițieze o procedură de constatare a neîndeplinirii obligațiilor în temeiul articolului 226 CE, decizia acesteia de a nu iniția

³³ A se vedea în acest sens Hotărârea Curții din 2 decembrie 1971, *Zuckerfabrik Schöppenstedt/Consiliul*, 5/71, Rec., p. 975, și Hotărârea Tribunalului din 24 octombrie 2000, *Fresh Marine/Comisia*, T-178/98, Rec., p. II-3331.

o astfel de procedură nu constituie, în orice caz, o ilegalitate, astfel încât nu este de natură să angajeze răspunderea extracontractuală a Comunității³⁴. Comisia considera că soluția menționată era aplicabilă prin analogie ipotezelor în care aceasta nu s-a abținut să inițieze o procedură de constatare a neîndeplinirii obligațiilor, ci, dimpotrivă, a emis un aviz motivat, care constituie o etapă preliminară unei proceduri de constatare a neîndeplinirii obligațiilor în fața Curții.

Tribunalul respinge această argumentație, amintind că acțiunea în despăgubire este o acțiune autonomă, cu funcția sa specială în cadrul sistemului căilor de atac, în sensul că are drept obiect cererea de reparare a unui prejudiciu care rezultă dintr-un act sau dintr-un comportament ilicit imputabil unei instituții. Prin urmare, independent de aspectul dacă acesta reprezintă un act atacabil susceptibil de o acțiune în anulare, orice act al unei instituții, deși a fost adoptat de aceasta în exercitarea unei puteri discreționare, este, în principiu, susceptibil să facă obiectul unei acțiuni în despăgubire, această putere discreționară neavând drept consecință scutirea instituției de obligația sa de a acționa în conformitate cu normele superioare de drept precum tratatul și principiile generale de drept comunitar și cu dreptul derivat pertinent. În consecință, dacă, în cadrul competențelor pe care le deține în temeiul articolului 226 CE, Comisia apreciază în mod liber oportunitatea de a adresa un aviz motivat unui stat membru, nu se poate exclude ca, în împrejurări absolut excepționale, o persoană să poată demonstra că un astfel de aviz motivat este viciat de o ilegalitate care constituie o încălcare suficient de gravă a unei norme de drept de natură să îi cauzeze un prejudiciu. Tribunalul deduce din aceasta că acțiunea este admisibilă.

2. *Încălcarea suficient de gravă a unei norme care conferă drepturi particularilor*

În vederea angajării răspunderii extracontractuale a Comunității, se impune ca reclamanta să probeze existența unei încălcări suficient de grave a unei norme de drept care are ca obiect să confere drepturi particularilor³⁵.

În cadrul unei cereri de despăgubiri având ca obiect repararea daunelor pretins cauzate reclamantei prin decizia Comisiei de a retrage autorizația de import de animale provenite din acvacultură din Costa Rica, în cauza *Ristic și alții/Comisia* (Hotărârea din 9 iulie 2009, T-238/07, nepublicată), Tribunalul a precizat că, pentru a garanta efectul util al condiției privind încălcarea unei norme care conferă drepturi particularilor, era necesar ca protecția oferită de norma invocată să fie efectivă cu privire la persoana care o invocă și, prin urmare, ca această persoană să fie dintre cele cărora norma în cauză le conferă drepturi. Nu poate fi admisă ca sursă de despăgubire o normă care nu protejează particularul împotriva nelegalității pe care o invocă, dar care protejează un alt particular. În speță, reclamanta nu putea, așadar, să invoce, în cadrul acțiunii sale în despăgubire, nelegalități care decurg din pretinsa încălcare a dreptului Costa Rica de a fi ascultată și a dreptului Republicii Federale Germania de a participa la procedură.

Pe de altă parte, în Hotărârea *Arizmendi și alții/Consiliul și Comisia*, citată anterior, Tribunalul a observat că, în cursul unei proceduri de constatare a neîndeplinirii obligațiilor, Comisia nu putea da decât un aviz cu privire la nerespectarea dreptului comunitar de către un stat membru, numai Curtea fiind, în definitiv, competentă să constate că un stat membru nu și-a îndeplinit obligațiile care îi revin în temeiul dreptului comunitar. În măsura în care, în avizul menționat, Comisia se

³⁴ Ordonanța Curții din 23 mai 1990, *Asia Motor France/Comisia*, C-72/90, Rec., p. I-2181, punctele 13-15, Ordonanța Tribunalului din 3 iulie 1997, *Smanor și alții/Comisia*, T-201/96, Rec., p. II-1081, punctele 30 și 31, și Ordonanța Tribunalului din 14 ianuarie 2004, *Makedoniko Metro și Michaniki/Comisia*, T-202/02, Rec., p. II-181, punctele 43 și 44.

³⁵ Hotărârea Curții din 4 iulie 2000, *Bergaderm și Goupil/Comisia*, C-352/98 P, Rec., p. I-5291, punctele 42 și 43.

limitează să ia poziție cu privire la existența unei neîndepliniri a obligațiilor de drept comunitar de către un stat membru, adoptarea acestuia nu poate antrena o încălcare suficient de gravă a unei norme de drept ce are ca obiect să confere drepturi particularilor. Prin urmare, chiar și o luare de poziție eronată a Comisiei, într-un aviz motivat, cu privire la aplicabilitatea dreptului comunitar nu poate constitui o încălcare suficient de gravă care să poată angaja răspunderea Comunității. În schimb, dacă unele aprecieri formulate într-un aviz motivat depășesc determinarea existenței neîndeplinirii obligațiilor de către un stat membru sau dacă alte acțiuni ale Comisiei, cu ocazia unei proceduri de constatare a neîndeplinirii obligațiilor, depășesc competențele care îi sunt conferite, de exemplu, divulgarea culpabilă a unor secrete comerciale sau a unor informații care aduc atingere reputației unei persoane, aceste aprecieri sau acțiuni pot constitui o încălcare de natură să angajeze răspunderea Comunității.

III. Recursuri

În cursul anului 2009, au fost introduse 31 de recursuri împotriva unor decizii ale Tribunalului Funcției Publice, iar 31 de cauze au fost soluționate de Tribunal (camera de recursuri). Două dintre ele merită o atenție specială.

Pe de o parte, în Hotărârea din 8 septembrie 2009, *ETF/Landgren* (T-404/06 P, nepublicată încă), Tribunalul a confirmat poziția novatoare a Tribunalului Funcției Publice potrivit căreia orice decizie de încetare a unui contract cu durată nedeterminată trebuie să fie motivată, conform unui raționament fondat pe cerințele Statutului funcționarilor și pe legătura indisociabilă dintre obligația de motivare și exercitarea competenței de control de către instanța de examinare a legalității.

Pe de altă parte, în Hotărârea din 5 octombrie 2009, *Comisia/Roodhuijzen* (T-58/08 P, nepublicată încă), Tribunalul a considerat că cerințele impuse pentru extinderea sistemului comun de asigurări de sănătate la partenerul unui funcționar prin articolul 72 alineatul (1) din Statutul funcționarilor Comunităților Europene nu implică faptul ca uniunea consensuală să fie asimilabilă căsătoriei. Astfel, existența unei astfel de uniuni consensuale impune numai o uniune între două persoane și ca acestea să furnizeze un document recunoscut de un stat membru care să ateste statutul lor de parteneri în cadrul unei uniuni consensuale, fără să fie necesar să se verifice dacă efectele produse de uniunea consensuală încheiată de funcționarul vizat sunt similare cu cele produse de o căsătorie.

IV. Cereri de măsuri provizorii

În cursul anului 2009, Tribunalul a fost sesizat cu 24 de cereri de măsuri provizorii, ceea ce reprezintă o reducere sensibilă în raport cu numărul de cereri introduse anul trecut (58). În 2009, judecătorul delegat cu luarea măsurilor provizorii a soluționat 20 de cauze, față de 57 în 2008. A fost încuviințată o singură cerere de suspendare a executării, prin Ordonanța președintelui Tribunalului din 28 aprilie 2009, *United Phosphorus/Comisia* (T-95/09 R, nepublicată).

Cauza care se află la originea acestei ordonanțe făcea parte dintr-o serie de cauze în care președintele respinsese, în 2007 și în 2008, șase cereri de suspendare a unor decizii de interdicere a comercializării anumitor substanțe, și aceasta pentru lipsa urgenței, prejudiciul invocat reprezentând nici un caracter ireparabil, nici o gravitate suficientă, atât timp cât acesta reprezenta mai puțin de 1 % din cifra de afaceri mondială a grupului din care făceau parte societățile reclamante. În cea de a șaptea ordonanță, pronunțată în cauza *United Phosphorus*, judecătorul

delegat cu luarea măsurilor provizorii a recunoscut iminența unui prejudiciu grav și ireparabil din cauza circumstanțelor proprii speței, și anume criza profundă pe care economia mondială o parcurgea de câteva luni și care afecta valoarea a numeroase întreprinderi și capacitatea lor de a-și procura lichidități. Or, grupul din care făcea parte reclamanta pierduse mult din valoarea sa, ceea ce demonstra gravitatea prejudiciului invocat. Admițând că posibilitatea de a formula o acțiune în despăgubire este suficientă prin ea însăși să ateste caracterul în principiu reparabil al unui prejudiciu financiar, judecătorul delegat cu luarea măsurilor provizorii adaugă faptul că nu este ținut „să facă o aplicare mecanică și rigidă” a condițiilor relevante, ci îi revine sarcina de a stabili, prin raportare la circumstanțele speței, modul în care urgența poate fi verificată.

În speță, judecătorul delegat cu luarea măsurilor provizorii a ținut în special seama de faptul că, în paralel cu procedura administrativă care a determinat decizia de interdicere a produselor în cauză, reclamanta reintrodusese cererea de autorizare a produselor menționate, în temeiul unei proceduri accelerate nou create, care se putea finaliza numai după câteva luni de la data impusă pentru retragerea acestor produse de pe piață și în cadrul căreia reclamanta putea prezenta date științifice care ar fi fost nelegal ignorate în cadrul procedurii care a determinat decizia de interdicere. Potrivit judecătorului delegat cu luarea măsurilor provizorii, ar fi nerezonabil să se mențină interdicerea comercializării unui produs a cărui introducere pe piață este probabil să fie autorizată numai câteva luni mai târziu. În plus, mai multe elemente indicau faptul că revenirea reclamantei pe piața în cauză părea dificilă pentru motivul că, în momentul crucial, nu ar dispune probabil de o sursă disponibilă de aprovizionare a acestui produs. Această concluzie era coroborată, la nivelul comparării intereselor, cu constatarea faptului că procedura administrativă era destul de lentă, ceea ce demonstra că nici Comisia nu vedea niciun motiv special pentru ca produsul în cauză să trebuiască să fie retras de pe piață cât mai rapid posibil, precum și cu împrejurarea că decizia atacată prevedea, ea însăși, un termen de 13 luni pentru epuizarea stocurilor existente, ceea ce indica faptul că utilizarea produsului nu era de natură să determine riscuri serioase pentru sănătatea publică. Existența unui *fumus boni iuris* a fost admisă, pentru motivul că acțiunea principală ridică *prima facie* probleme complexe, delicate și caracterizate de un nivel tehnic înalt, care meritau o examinare aprofundată, aceasta neputând să fie efectuată în cadrul procedurii măsurilor provizorii, ci în cadrul procedurii principale.

În ceea ce privește condiția referitoare la urgență, în Ordonanța din 25 mai 2009, *Biofrescos/Comisia* (T-159/09 R, nepublicată), în Ordonanța din 10 iulie 2009, *TerreStar Europe/Comisia* (T-196/09 R, nepublicată), și în Ordonanța din 13 iulie 2009, *Sniace/Comisia*, (T-238/09 R, nepublicată), președintele Tribunalului a respins cereri de măsuri provizorii în măsura în care reclamantii s-au limitat să invoce simple supoziții, sub forma „celor mai puțin favorabile scenarii” care ar surveni în cazul respingerii cererii lor, în loc să furnizeze indicații concrete și precise, susținute de documente detaliate certificate care să demonstreze situația în care s-ar afla, după toate probabilitățile, dacă măsurile provizorii solicitate nu ar fi admise.

În cauza în care s-a pronunțat Ordonanța președintelui Tribunalului din 24 aprilie 2009, *Nycomed Danmark/EMEA* (T-52/09 R, nepublicată), o întreprindere – care urmărea să solicite Comisiei o AIP pentru un medicament – era obligată, în temeiul reglementării aplicabile, să se adreseze în prealabil Agenției Europene pentru Medicamente (EMEA) pentru a obține validarea cererii sale de autorizare. Având în vedere că această validare i-a fost refuzată de EMEA, întreprinderea a solicitat acordarea unor măsuri provizorii prin care se urmărea să se evite ca o altă întreprindere farmaceutică să obțină înaintea ei o AIM pentru un produs concurent. Judecătorul delegat cu luarea măsurilor provizorii a respins această cerere, arătând că prejudiciul cauzat de o întârziere a introducerii pe piață a medicamentului în cauză avea un caracter pur ipotetic, în măsura în care presupunea survenirea unor evenimente viitoare și incerte: o astfel de introducere pe piață nu putea în niciun caz să fie considerată un fapt cert, ci depindea de acordarea de către Comisie,

a unei AIP, în condițiile în care reclamanta nu avea decât intenția de a solicita această AIP după ce ar fi finalizat cu succes procedura de validare pendinte la EMEA și în care a omis să precizeze probabilitatea riscului concret de a fi depășită, în cursa introducerii pe piață, de către întreprinderi concurente, fără a identifica întreprinderi care ar fi inițiat deja procedura de obținere a AIP pentru un produs de substituire. Situația era similară în cauza în care s-a pronunțat Ordonanța președintelui Tribunalului din 27 ianuarie 2009, *Intel/Comisia* (T-457/08 R, nepublicată), privitoare la anumite măsuri luate în cadrul unei proceduri de aplicare a articolului 82 CE. Reclamanta pretindea, înainte de închiderea procedurii administrative în fața Comisiei, să se evite consecințele unei decizii finale care ar fi luate la finalizarea procedurii menționate cu încălcarea drepturilor sale la apărare. Potrivit judecătorului delegat cu luarea măsurilor provizorii, survenirea prejudiciului invocat depindea de un eveniment viitor și ipotetic, și anume adoptarea de către Comisie a unei decizii finale defavorabile reclamantei: nu numai că adoptarea unei astfel de decizii nu prezenta un caracter cert, ci și efectele prejudiciabile care ar fi rezultat eventual din aceasta nu ar fi fost ireparabile, reclamanta având posibilitatea de a solicita atât anularea, cât și suspendarea.

În Ordonanța din 23 ianuarie 2009, *Pannon Hőerőmű/Comisia* (T-352/08 R, nepublicată), care privea o decizie a Comisiei de obligare a unor autorități naționale la recuperarea unor ajutoare de stat calificate ca ilegale, judecătorul delegat cu luarea măsurilor provizorii s-a pronunțat asupra datei relevante pentru a verifica condiția de admisibilitate legată de existența urgenței și a subliniat că împrejurările susceptibile să justifice urgența trebuie, în principiu, să fie stabilite în funcție de elementele de fapt și de drept care prevalează în momentul depunerii cererii de măsuri provizorii, astfel cum sunt cuprinse în aceasta. În speță, conform deciziei Comisiei, calcularea de către autoritățile menționate a cuantumului de recuperat trebuia să respecte o metodologie specifică, ce trebuia stabilită de legiuitor. Or, la data introducerii de către beneficiarul ajutoarelor în cauză a unei cereri de suspendare a executării deciziei menționate, lucrările legislative se aflau abia la stadiul proiectului de lege, susceptibil să fie modificat în cursul dezbaterii parlamentare, astfel încât nu exista încă un cadru juridic definitiv care să reglementeze procedura de recuperare. Cererea de măsuri provizorii a fost, așadar, considerată prematură.

Judecătorul delegat cu luarea măsurilor provizorii a fost confruntat în mai multe rânduri cu prejudicii de natură financiară pretins grave și ireparabile. În Ordonanța *United Phosphorus/Comisia*, citată anterior, judecătorul delegat cu luarea măsurilor provizorii a considerat drept exclusiv financiar prejudiciul cauzat reclamantei, respectiv pierderea unor cote de piață și de clientelă, precizând că riscul unei modificări iremediabile a cotelor de piață ale reclamantei menționate nu poate fi pus pe picior de egalitate cu riscul unei dispariții integrale de pe piață și nu poate justifica adoptarea măsurii provizorii solicitate decât în măsura în care cota de piață susceptibilă să fie pierdută iremediabil este suficient de mare în raport cu, în special, caracteristicile grupului din care face parte întreprinderea în cauză. În ceea ce privește conceptul de grup, judecătorul delegat cu luarea măsurilor provizorii a luat în considerare, în Ordonanța din 15 ianuarie 2009, *Ziegler/Comisia* (T-199/08 R, nepublicată, în recurs), legătura economică dintre societățile unei rețele de aproximativ 100 de societăți strâns legate între ele și care posedă interese comune.

În materia procedurii cererii de ofertă și de selecție, Ordonanța din 23 ianuarie 2009, *Unity OSG FZE/Consiliul și EUPOL Afghanistan* (T-511/08 R, nepublicată), precum și Ordonanța *TerreStar Europe/Comisia*, citată anterior, au permis președintelui să confirme o evoluție jurisprudențială recentă³⁶, stabilind că ar putea fi atribuită o valoare economică prejudiciului suferit ca urmare a „pierderii șansei de a fi selectată”, această valoare economică fiind susceptibilă să îndeplinească obligația reparării integrale a prejudiciului suferit. Prin urmare, judecătorul delegat cu luarea măsurilor

³⁶ Ordonanța președintelui Tribunalului din 25 aprilie 2008, *Vakakis/Comisia*, T-41/08 R, nepublicată.

provizorii a respins argumentul potrivit căruia acest prejudiciu ar fi ireparabil, întrucât ar fi imposibil de cuantificat.

În sfârșit, cauza *Sniace/Comisia*, citată anterior, privea o cerere de suspendare a executării deciziei prin care Comisia a somat autoritățile naționale să procedeze la recuperarea de la întreprinderea beneficiară a unui ajutor de stat considerat ilegal. Judecătorul delegat cu luarea măsurilor provizorii a confirmat jurisprudența conform căreia revine reclamantului sarcina de a demonstra, în cadrul cererii de măsuri provizorii, că, prin intermediul căilor de atac puse la dispoziție de dreptul național aplicabil pentru a se opune recuperării imediate a ajutorului de stat în litigiu, nu are posibilitatea ca, invocând în special situația sa financiară, să evite să suporte un prejudiciu grav și ireparabil. Această jurisprudență a fost transpusă în Ordonanțele președintelui Tribunalului din 8 iunie 2009, *Dover/Parlamentul European* (T-149/09 R, nepublicată), și *Biofrescos/Comisia*, citată anterior, datorită paralelismului evident între situațiile respective. Astfel, în cauzele în care au fost pronunțate ultimele două ordonanțe, cererile de măsuri provizorii se refereau, pe de o parte, la recuperarea de către Parlamentul European a unor indemnizații parlamentare plătite în mod nejustificat unui deputat, Parlamentul European trebuind să inițieze o procedură de recuperare în fața instanței naționale, și, pe de altă parte, la decizia Comisiei prin care autoritățile naționale erau somate să procedeze la recuperarea taxelor de import datorate de o întreprindere. Judecătorul delegat cu luarea măsurilor provizorii a concluzionat, așadar, cu privire la lipsa urgenței, de vreme ce nimic nu indica faptul că prejudiciul pretins nu putea să fie evitat prin intermediul căilor de atac interne puse la dispoziția reclamantilor.